

HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDE MEDİNE’DE DEVLETİN
VARLIĞINI VE GELECEĞİNİ TEHDİT EDEN, TOPLUMUN
HUZUR VE REFAHINI BOZMAYA ÇALIŞAN ÜÇ YAHUDİ
KABİLESİNİN CEZALANDIRILMASI

THE PUNISHMENT OF THREE JEWISH TRIBES PRESENTING A
THREAT THE ENTITY AND FUTURE OF THE STATE AND TRYING TO
BREAK THE PEACE AND WELFARE OF THE SOCIETY IN MEDINA
DURING PROPHET

İHSAN ARSLAN

[Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslâm Tarihi ABD.
Prof. Dr, Recep Tayyip Erdoğan University Faculty of Divinity,
Department of History of Islam
ihсан.arslan@erdogan.edu.tr
<http://orcid.org/0000-0003-4790-0711>]

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received: 01 Mart / March 2021
Kabul Tarihi / Accepted: 03 Haziran / June 2021
Yayın Tarihi / Published: 24 Haziran / June 2021
Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June
Yıl / Year: 2021 *Sayı – Issue:* 50 *Sayfa / Pages:* 41-83

Atf/Cite as Arslan, İhsan. “Hz. Peygamber Döneminde Medine’de Devletin Varlığını ve Geleceğini Tehdit Eden, Toplumun Huzur Ve Refahını Bozmaya Çalışan Üç Yahudi Kabilesinin Cezalandırılması-The Punishment of Three Jewish Tribes Presenting a Threat the Entity and Future of the State and Trying to Break the Peace and Welfare of The Society in Medina During Prophet”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi- Ondokuz Mayıs University Review of the Faculty of Divinity* 50 (Haziran-June 2021): 41-83. <https://doi.org/10.17120/omuifd.888843>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and çerçermediği teyit edildi. / plagiarism software. <http://dergipark.gov.tr/omuifd>

Copyright © Published by Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi – Ondokuz Mayıs University, Faculty of Divinity, Samsun, Turkey. All rights reserved.

Hız. Peygamber Döneminde Medine’de Devletın Varlığını ve Geleceğini Tehdit Eden, Toplumun Huzur ve Refahını Bozmaya Çalışan Üç Yahudi Kabilesinin Cezalandırılması

Öz: Bu araştırmada Hız. Peygamber döneminde Medine’de meskûn bulunan Benû Kaynukâ’, Benû Nadîr ve Benû Kurayza kabilelerinin cezalandırılması temel kaynaklar ışığında incelenmiştir. Resûlullah Medine’ye hicret ettikten sonra toplumsal barışı ve huzuru sağlamak için Medine’de yaşayan kabileleri bir anayasa etrafında toplamış, Yahudileri de buna dâhil ederek bir ortak vatan mefhumu geliştirmiştir. Ancak Yahudiler fırsat buldukça Medine Sözleşmesini ihlal etmeye başlamışlardır. Bu bağlamda ilk olarak Benû Kaynukâ’ Yahudileri Bedir Savaşı’ndan sonra toplumun huzur ve refahını bozmaya çalıştıkları için sürgün edilmişlerdir. Uhud Savaşı’ndan sonra Müslümanların zaafından faydalanmaya çalışan Benû Nadîr Yahudileri de Allah Resûlü’ne suikast tertipleedikleri için sürgün edilmişlerdir. Nihayet Hendek Savaşı esnasında müşriklerle birlikte hareket edip Müslümanları iki ateş arasında bırakarak onların zor anlar yaşamasına sebep olan Benû Kurayza Yahudileri ise en ağır bir şekilde cezalandırılmışlardır. Benû Kaynukâ’ ve Benû Nadîr Yahudilerinin sürgün edilmesi, Benû Kurayza Yahudilerinin ise en ağır bir şekilde cezalandırılması, onların yaptıkları ihanetin boyutlarına göredir. Yapılan incelemede onların antlaşmaya uygun hareket ettikleri müddetçe toplumda barış ve huzur içerisinde yaşadıkları, ancak ihanet ederek fitne ve fesat çıkartmaya kalkıştıkları zaman devletini, vatanını ve milletini her türlü tehlikeye karşı korumaya çalışan bir devlet başkanı sıfatıyla Allah Resûlü tarafından en ağır bir şekilde cezalandırıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Hız. Peygamber, Yahudiler, Medine Sözleşmesi, İhanet, Fitne, Ceza.

The Punishment of Three Jewish Tribes Presenting a Threat the Entity and Future of the State and Trying to Break the Peace and Welfare of The Society in Medina During Prophet

Abstract: In this research, the punishment of the Banu Qaynuqa, Banu Nadir and Banu Qurayza tribes dwelling in Medina during the time of the Prophet was examined in the light of basic sources. After the Messenger of Allah migrated to Medina, he gathered the tribes living in Medina around a constitution in order to secure social peace, and by including the Jews into that constitution he developed a common homeland concept. However, whenever the Jews had the opportunity, they started to violate the Constitution of Medina. Therefore, firstly, Banu Qaynuqa Jews were exiled because of trying to ruin the peace of the society after the Battle of Badr. Banu Nadir Jews were

also exiled because they had a try to take advantage of weakness of the Muslims after the Battle of Uhud and attempted to assassinate the Prophet. Finally, Banu Qurayza Jews were punished severely, since they made an alliance with the Meccans during the Battle of Trench and therefore caused the Muslims to have hard times by getting them caught in the crossfire. Main reason for the different punishments was due to the scale of their betrayal. In this study, it was concluded that the Jewish tribes lived in society peacefully as long as they acted in accordance with the treaty, but when they tried to betray and cause mischief and disturbance, they were heavily punished by the Prophet as a head of state who tried to protect his state, country and nation against all kinds of dangers.

Keywords: Prophet, Jews, The Constitution of Medina, Betrayal, Unrest, Punishment.

Giriş

İslâmiyet’ten önce Arabistan yarımadasına giren dinlerin en önemlisi Yahudiliktir. Hicâz bölgesinde putperestlikten sonra en fazla mensubu olan bir dindir. Hz. Peygamber’in İslâm’ı tebliğ etmeye başladığı dönemde Arabistan’ın çeşitli bölgelerinde Yahudi varlığına rastlanılmaktadır. Bu din, Filistin’den Suriye-Hicâz arasındaki çöllere sığınmak zorunda kalan Yahudiler vasıtasıyla gelmiş ve daha sonra da Yesrib’e kadar girmiştir. Filistin bölgesine yerleşen Yahudiler, Babil kralı Buhtunnasır’ın baskı ve zulmüne uğramışlardır. Bu hadiseler esnasında sürgünden ve esaretten kaçan Yahudiler daha emniyetli gördükleri Hicâz’ın kuzeydoğusundaki çöllere sığınmışlardır. Onlara karşı yapılan zulüm ve baskı sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Özellikle Yahudilerin Hicâz’a göçleri, Roma İmparatoru Titus’a karşı miladi 70 yılında yaptıkları direnişin zayıflamasından sonra daha da hızlanmıştır. Ayrıca miladi 132 yılında İmparator Hadrianus’a karşı girişilen ihtilalin başarısızlıkla sonuçlanması, onların birçoğunun Arabistan’a göç etmesine sebep olmuştur. Bu şekilde Arabistan’a giren Yahudiler, Filistin ve Suriye sınırlarından Kuzey Hicâz’a kadar uzanan alana dağılmış ve birçoğu da Yesrib, Hayber, Vâdi’l-Kurâ, Şam çevrelerine yerleşmişler ve buralarda büyük koloniler kurarak Kuzey Arabistan ticaretini ellerine almışlardır. Böylece baskı ve zulümden kaçan Yahudiler, Yesrib ve çevresinde bulunan ırkdaşla-

rının arasına katılmışlardır. Bunlar zaman içerisinde Benû Kurayza, Benû Nadîr, Benû Kaynukâ', Benû Hedl, Benû İkrime, Benû Mahmer, Benû Zeyd, Benû Ceşm, Benû Avf, Benû Sa'lebe, Benû el-Kasîs, Benû eş-Şeziyye ve Benû Zaûrâ gibi kabileler oluşturmuşlardır. Doğuştan tüccar olan Yahudiler, Yesrib'e yerleştikten sonra Yemen-Medyen ticaret yoluyla Yemen'e kadar gelip gitmeye başlamış ve bu suretle Yahudiliği Güney Arabistan'a da sokmuşlardır. Hatta Himyer kralı Zû Nüvâs Yahudiliği kabul ederek Yosef adını almış ve Hıristiyanlara bu dini kabul ettirmek için baskı ve zulüm uygulamıştır.¹ Onun yaptığı bu zulme Kur'ân vurgu yapmaktadır.²

Bununla birlikte onlar Arabistan'ın değişik bölgelerinde mutad düzenlenen fuarlarda, bilhassa Ukâz'da ticaret yapmışlardır. Yahudiler burarlarda alışverişin dışında kendilerini istikbali okuyan kâhinler olarak tanıtmışlardır. Hicâz'daki Yahudilerin entelektüel seviyeleri sayesinde okuma-yazmadan nasibini almamış, gönlü saf bedeviler üzerinde özel üstünlük ve itibar kazandıkları anlaşılmaktadır.³ Dinî konularda Mekkeli-ler onlara itimat ederlerdi. İslâmî tebliğin Mekke döneminde Hz. Peygamber hakkında bilgi almak ve ona göre hareket etmek için Mekkeliler Nadr b. Hâris ve Ukbe b. Ebû Muayt'ı Yahudi bilginlerle görüşmek üzere Yesrib'e göndermişler ve aldıkları cevap üzerine Mekke'ye gelerek Resûlullah'a "*Ashab-ı Keyf, Zü'l-Karneyn ve Ruh nedir?*" gibi üç soru yöneltmişlerdir.⁴ Aslında Yahudiler Ehl-i kitap kültürüne dayanarak bir *Mesih*'in gelmesini beklemekteydiler. Fakat onların bundan anladığı şey, içlerinde ancak ve ancak takva sahibi kimselerin üstün sayılacağı bir cemiyette görülen insanların üstün sayılacağı bir cemiyette görülen insanla-

¹ Cevâd Ali, *el-Mufasssal fi Târihi'l-Arab Kable'l-İslâm* (Beyrut: Câmîatiü Bağdât, 1993), 6: 511-543; Neşet Çağatay, *İslâm'dan Öncesi Arap Tarihi Câhiliye Çağı* (Ankara: Mars T. ve S.A.Ş. Matbaası, 1957), 89-90.

² el- Burûc 85/4-8.

³ Adem Apak, *Anahatlarıyla İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2012), 241.

⁴ Abdülmelik b. Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye* (Kahire: Dâru İbn Kesîr, y.y.), 1-2: 300-301; Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekir es-Suyûtî, *ed-Dürri'l-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2010), 4: 394.

rın eşitliği esasını bir tarafa koyarak bütün yeryüzüne Yahudilerin hâkim olmasını.⁵ Hatta onlar, müşriklerle savaştıkları zaman; “*Bir Nebî’nin gelme zamanı yaklaşmıştır. Biz ona tabi olup Âd ve İrem kavimlerinin öldürüldüğü gibi sizleri öldüreceğiz*” diyerek bir peygamberin gelmesini beklemekteydiler. Nitekim Birinci Akabe Görüşmesinde Hz. Peygamber, Yesribli gruba kendisinin Allah’ın gönderdiği elçi olduğunu söyleyince onlar, Yahudilerin bu sözünü hatırlayarak onlardan önce Resûlullah’a tâbi olmanın kendileri için faydalı olacağı düşüncesiyle Müslüman olmuşlardır.⁶

Hz. Peygamber Medine’ye hicret ettiği esnada şehrin hemen hemen yarısını teşkil eden Yahudiler Araplaşmış durumdaydılar. İbrânî alfabe-sini kullanmalarına rağmen Arapçayı kendi dilleri gibi kullanıyorlar ve çocuklarına da Arap isimleri veriyorlardı. Ayrıca onların Medine’de hem okul olarak kullanılan hem de içinde kazâî kararların verildiği *Beytü’l-Midrâs* (Bilim Evi) adı verilen bir müesseseleri vardı. Bununla birlikte *Kenz* (hazine) adı verilen, zor ve sıkıntılı anlarında herkesin müşterek ihtiyaçlarını karşıladığı kurumları da bulunmaktaydı.⁷ Buna rağmen Yahudilik hem Güney hem de Kuzey Arabistan’a girdiği halde Araplar arasında yayılamamıştır. Önceleri Yesrib’in tam anlamıyla bir Yahudi belde-si olduğu, Evs ve Hazrec kabileleri buraya geldikleri zaman Yahudilerin hegemonyalarını tanımak zorunda kaldıkları halde yine de onlar Yahudi-liği kabul etmemişlerdir. Bunun başlıca sebebi; onların kendilerini diğer milletlerden üstün görmeleri ve bu dinin milli olma özelliğidir. Ayrıca onların bu dini benimsememelerinde; Yahudilerden daha aşağı bir derecede kalmak durumuna düşmek istemeyen gururlu ve özgür Arapların, birçok ahkâm ve âyetin kendi hayatlarına uygun olmaması da etkili olmuştur.⁸

⁵ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, çev. Salih Tuğ (İstanbul: İrfan Yayıncılık ve Ticaret, 1993), 1: 572.

⁶ İbn Hişâm, *es-Siretü’n-Nebeviyye*, 1-2: 428-429.

⁷ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1: 570-571.

⁸ Çağatay, *İslâm Öncesi Arap Tarihi*, 90.

Hız. Peygamber Medine'ye geldiğinde burada irili ufaklı pek çok Yahudi kabilesi bulunmaktaydı. Bunlar içerisinde Benû Kaynukâ', Benû Nadîr ve Benû Kurayza Yahudileri önemli bir yere sahipti. Burada bulunanların uyum içerisinde yaşayabilecekleri ve onları ortak payda etrafında toplayabilecek özelliğe sahip olan bir anlaşma etrafında birleşmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda Resûlullah ilk önce Müslüman gruplarla daha sonra da Yahudilerle anlaşarak karşılıklı ödev ve sorumluluklar tespit edilmiştir. Tarihe *Medine Sözleşmesi* olarak geçen ve elli iki maddeden oluşan bu sözleşme, ilk İslâm Devletinin anayasası olmasından başka yeryüzünde bir devletin ortaya koyduğu ilk yazılı antlaşma özelliğine sahiptir.⁹ Bu çalışma, Medine Sözleşmesini ihlal eden Yahudilerin nasıl cezalandırıldıklarını ortaya koymaya çalışmaktadır.

Benû Kaynukâ' Yahudilerinin Medine'den Sürgün Edilmesi

46 İsmi kuyumcu manasına gelen kaynukâ' kelimesinden alan Benû Kaynukâ' Yahudileri,¹⁰ Hazrec kabilesinin müttelikiydi. Hız. Peygamber Mekke'den Medine'ye geldiğinde bütün Yahudiler onunla barış antlaşması yapmışlar ve aralarında buna dair bir belge de hazırlanmıştı. Ancak Hız. Peygamber hâlâ ekonomik ve askerî yönden nüfusun en güçlü unsurunu oluşturan Yahudilerden gelebilecek her hangi bir tehlikeye karşı korunmak amacıyla böyle bir antlaşmaya onları dâhil etmiştir.¹¹ Bu belgenin ilgili maddesine göre; *"Takvâ sahibi müminler, kendi aralarında müte-cavize ve haksız bir eylemde bulunmayı tasarlayana, bir suç ve kötülük işleyene, hakka tecâvüz edene veya müminler arasında karışıklık çıkarma kastını taşıyan kişilere karşı olacaklar ve bu kişiler, onlardan birinin evladı bile olsa, hepsinin elleri onun aleyhine kalkacaktır"* (13. madde)¹² *"Benû Avf Yahudileri müminlerle birlikte bir ümmet (câmia) teşkil ederler. Yahudilerin dinleri kendilerine,*

⁹ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1: 188-191.

¹⁰ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1: 571.

¹¹ Michael Lecker, "Did Muhammad Conclude Treaties with the Jewish Tribes Nadîr, Qurayza and Qaunuqa?", *Israel Oriental Studies* 17 (1997), 36.

¹² İbn Hişâm, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, 1-2: 501-504; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1: 202-210; Muhammed Hamidullah, *el-Vesâiku's-Siyâsiyye*, çev. Vecdi Akyüz (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1997), 69.

müminlerin dinleri de kendilerinedir. Bu hükme, gerek mevlâları ve gerekse de bizzat kendileri dâhildir." (25. madde)¹³ Bu metin, her topluluk için karşılıklı anlayış ve müsamaha çerçevesinde, vicdan hürriyetini içerir. Buna göre herkes kendi dinlerine göre yaşayacaktı. Bu karşılıklı hoşgörünün en ilginç yanı da herkesin sadece kendi dini uygulamaları ve doğmaları yönünden değil, ait olduğu grubun kanunlarına uyma yönünden de tam bir özgürlüğe sahip olmasıydı. Yahudiler, Yahudi kanunlarına, Hristiyanlar, Hristiyanlığa göre yargılanabileceklerdi.¹⁴

Bu antlaşmaya göre Medine, üzerinde yaşayanlar için ortak bir vatan özelliğine sahip olmuştu. Bununla birlikte ortak payda olan bu vatan içerisinde yaşayanların fitne ve fesat tohumları ekerek insanların huzur ve refahını bozmaları yasaktır. Buna rağmen bu ilkeyi çiğneyen Benû Kaynukâ' Yahudileri, Hz. Peygamber'in Bedir Savaşı'ndan zaferle dönmesinden sonra isyan ederek ahitlerini bozmuşlardı.¹⁵ Medine içerisinde bir mahallede yaşayan Kaynukaoğulları kuyumculuk, demircilik ve madeni eşya imalatı ile uğraştıklarından Medineli'ler sürekli olarak onlarla alışveriş yaparlardı. Onlar cesaretlerine çok güvenirdiler. Demircilik yaptıklarından onlarda yetişen her çocuk silahlıydı. İçlerinde savaşabilecek en az yedi yüz silahlı muharip bulunmaktaydı. Ayrıca onlar, Hazrec'in eski müttefiki olmalarına da güveniyorlardı. Bundan dolayı da Bedir Savaşı'ndan sonra çarşıya gelen Müslümanlara eziyet etmeye başlamışlardı.¹⁶ Bunun üzerine Hz. Peygamber onları Kaynukâ' çarşısında topladı ve: *"Ey Yahudi topluluğu! Allah'tan korkunuz ve Kureyş'in başına gelenler sizin de başınıza gelmeden önce Müslüman olunuz. Gerçekten sizler, benim gönderilmiş bir peygamber olduğumu ve bu hususun da kitabınızda haber verildiğini biliyorsunuz."* dedi. Resûlullah'ın bu davet ve tehdit karışımı teklifine Yahudiler: *"Ey Muhammed! Gerçekten sen cahil ve savaş bilmeyen bir*

¹³ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1: 208.

¹⁴ Muhammed Hamidullah, "Hicretten Sonra Medine'de Hz. Peygamber'in Davranışlarındaki Hoşgörü", çev. Mustafa Aşkar, *Diyanet İlmî Dergi* 31/1 (1995), 5-6.

¹⁵ Muhammed b. Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1990), 2: 22; Ahmed b. Yahyâ b. Câbir el-Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf* (Beyrut. Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2011), 1: 261.

¹⁶ Ebü'l-Al'â Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, çev. Komisyon (İstanbul: İnsan Yayınları, 1991), 6: 193.

toplulukla karşılaştın. Onları yenmen seni gururlandırmasın. Vallahi bizler savaşçı insanlarız, şayet sen bizimle harp etseydin, bizim kim olduğumuzu bilir; nasıl savaşçılar olduğumuzu iyi anlardın. Gerçekten sen bizim gibisiyle savaşmadın.” diyerek Allah Resûlü’ne meydan okudular.¹⁷

Bu olaydan sonra ensârdan bir kişinin hanımı ve Arapların Rebî kabilesinden¹⁸ Müslüman bir hanım, Kaynukaoğulları çarşısına alış-veriş için gidip Yahudi dükkânlarından birine girdi. Müslüman hanım dükkânın bir kenarında otururken, orada bulunan Yahudiler, hanımın yüzünü açmasını istediler, fakat hanım buna razı olmayınca içlerinden biri hanımın elbisesinin eteğini arkadan sırtına iğneledi, hanım da ayağa kalkınca avret mahalli açıldı. Dükkânda bulunan Yahudiler, hanımın bu duruma düşmesine hep birlikte gülünce, utanılacak bir duruma düşen hanım bağırmaya başladı ve oradan geçmekte olan bir Müslüman hemen müdahale ederek hanımın o duruma düşmesine sebep olan Yahudi’yi öldürdü, olay yerinde bulunan Yahudiler de o Müslümanı şehit ettiler. Bu olayı öğrenen Müslümanlar son derece öfkelen-diler. Böylece Kaynukaoğulları, Müslümanlar ile aralarından mevcut olan antlaşmayı ihlal ederek savaş durumunun meydana gelmesine sebep oldular ve hemen kalelerine sığındılar.¹⁹ Benû Kaynukâ’ savaşının sebebinin sadece bu rivayet olduğunu belirtmek doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü tarihî olaylarda bir rivayetin asıl sebep olduğunu kabul etmek, olayın doğru bir şekilde anlaşılmasına engeldir. Bu sebeple konu hakkındaki bütün rivayetleri değerlendirerek bir sonuca ulaşmak, ilmî bir yaklaşımın gösterge-

¹⁷ Muhammed b. Ömer el-Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, Beyrut: Âlemü'l-Kütüp, y.y.), 1: 176; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3-4: 47; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1: 261; Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1990), 2: 48; Bedriye Yılmaz, *Medine Yahudileriyle İlişkilerin Erken Dönem Kur'an Tefsirine Etkisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020), 181.

¹⁸ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 1: 176.

¹⁹ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 1: 176-177; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3-4: 48; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1: 261; İzzüddîn Ebü'l-Hasen Ali b. Ebü'l-Keram Muhammed b. Muhammed b. Esîr, *el-Kâmül fi'l-Târîh* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1979), 2: 138; Ebü'l-Feth Muhammed b. Muhammed b. Seyyidinnâs el-Ya'mürî, *Uyûnü'l-Eser fi Funûni'l-Meğâzî ve's-Şemâilî ve's-Siyer* (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, y.y.), 1: 444; Ebü'l-Ferec Nûruddîn Ali b. İbrahim b. Ahmed, *İnsânu'l-Uyûn fi Sîreti Emîni'l-Me'mûn* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2013), 2: 284.

sidir. Bu gazvenin asıl sebebi, Benû Kaynukâ’ Yahudilerinin altına imza attıkları antlaşmaya aykırı hareket etmeleridir. Müslüman kadının saldırıya uğradığı rivayet ise bardağı taşıran son damladır.

İlk dönem siyer müelliflerinden bazıları, bu iki rivayeti arka arkaya vermektedirler. Bunlardan Vâkıdî, İbn Hişâm ve Belâzürî, ilk rivayeti savaşın kesin sebebi olarak verdikten sonra, muhtemelen bu konudaki savaşın meşruluğunun delilini kuvvetlendirmek için ikinci rivayeti de ilave olarak anlatmaktadırlar. Sonuç olarak ilk siyer kaynaklarımızın tamamı, olayın esas sebebinin birinci rivayet olduğu konusunda mütefiktirler. Daha sonraki çalışmalarda da bu tertibe uyularak iki rivayeti birbirini tamamlayan sebepler olarak aktarma alışkanlığı sürdürülmüştür.²⁰

Çağdaş yazarlardan Ekrem Ziya Ömerî’ye göre, o dönemde İslâm, onlarla barış içinde bir hayatı kabul ediyordu. Resûlullah da kimseye Medine’de kalması karşılığında İslâm’a girmesini şart koşmuyordu. Bilakis bu sözleşmede onların din hürriyetleri de kayıtlıydı. Onların sürgün edilişleri, ortaya koydukları düşmanlık ruhundan dolayı idi. Bu tavır, Medine’nin iç huzurunun bozulmasına sebepti. Müellif, Müslüman bir kadının saldırıya uğramasıyla ilgili rivayetin zayıf olduğunu, İbn Hişâm ile Abdullah b. Ca’fer el-Mahremî arasında kopukluk olduğunu, bir de tâbiünün ileri gelenlerinden olmayan, mechul, Ebû Avn’dan mevkûf olduğunu belirttikten sonra siyer kitaplarının çoğunun bunu rivayet ettiklerini ve tarihî yönden istifade edilebileceğini belirtmektedir. Ömerî’ye göre bu olay Kaynukaoğulları’nın sürgününü hazırlayan sebepler arasında olabilir. Evet, İslâm’ı kabul etmemiş olmaları sebep değildir. Ancak Kaynukaoğullarının sürgününün asıl sebebi, Medine’nin iç huzurunu bozmaları, düşmanlıklarını açığa vurmaları ve Müslümanların artık onlarla barış içinde yaşanamayacağını anlamalarıdır.²¹ Bununla birlikte Muhammed Rızâ bu rivayet hakkında şöyle bir değerlendirmede bulunmaktadır: “Bu

²⁰ Mehmet Azimli, “Siyer Yazıcılığının Problemlerine Bir Örnek-Benû Kaynuka Savaşının Sebebi”, *İslâmî İlimler Dergisi* 2 (Güz-2008), 177.

²¹ Ekrem Ziya Ömerî, *Medine Toplumu*, çev. Nureddin Yıldız (İstanbul: Risale Yayınları, 1988), 99.

rivayeti, İbn İshâk, Taberî ve İbn Sa'd eserlerinde zikretmemişlerdir. Bu kıssada, kadının, kuyumcunun ve öldürülen Müslümanın isimi zikredilmemiştir. Bundan dolayı biz bu kıssaya şüpheyile bakıyoruz. Bu özellikleriyle rivayetler bizi şüpheyeye götürüyor. Bu rivayet hakkında araştırma ve tahkik yapmak için bize yardımcı olacak bir durum yoktur. Bundan dolayı bu rivayete güvenmiyoruz.”²²

Ancak bir kadının örtüsüne saldırılmasını anlatan ikinci rivayet, her ne kadar rivayet açısından zayıf olmasına ve Benî Kaynuka olayının gerçek sebebi olmamasına rağmen, siyer anlatan kitaplarda ön plana alınmış ve olayın gerçek nedeni gibi sunulmuştur. Çağdaş bazı çalışmalarda da benzer bir yol takip edilmiştir. Hatta son dönem siyerle ilgili kitaplarda bu ikinci rivayet, Benî Kaynuka olayının gerçek sebebi gibi aktarılmaya ve bu şekilde yorumlanmaya başlanmıştır.²³ Son dönem yayınlanan siyer ile ilgili çalışmalara bakıldığında bu gerçek rahat bir şekilde görülecektir.²⁴

50

OMÜİFD

A.J. Wensinck, Hz. Peygamber'in Kaynukaoğulları ile savaşmasının sebebini şöyle açıklamaya çalışmaktadır: *“Bedir Savaşı'nda Peygamber ile Yahudiler arasındaki ilişkiler bozuldu. Yahudiler hep birlikte Peygamber'e karşı düşmanca bir tavır takındılar. Böylece bunlar, din bakımından bir engel, siyasî bakımdan da İslâmiyeti yeni kabul etmiş olan Medine'de kuvvetli bir yabancı unsur, yani büyük bir tehlike teşkil etmekteydiler. Bundan dolayı Peygamber bunları Yesrib'ten çıkarmak istemiş olsa gerektir. Peygamber'in bertaraf etmek istediği kimseler asıl şehrin içinde yaşayan Benî Kaynuka idi. Vaziyetin bu şekli, Benî Kaynuka üzerine hücumun sebebini kâfi derecede izah etmektedir.”²⁵*

Hz. Peygamber onların böyle davranmaları karşısında endişelenmeye başlayınca, *“Eğer bir topluluğun antlaşmaya ihanet etmesinden korkarsan,*

²² Muhammed Rızâ, *Muhammed* (Beyrut: Dâru'l-Kalem, y.y.), 201.

²³ Azimli, “Siyer Yazıcılığının Problemlerine Bir Örnek-Benî Kaynuka Savaşının Sebebi”, 177.

²⁴ Hüseyin Algül, *İslâm Tarihi* (İstanbul: Gonca Yayınevi, 191986), 1: 408; Muhammed Hüseyin Heykel, *Hayâtü Muhammed* (Kahire: Dâru'l-Meârif, 2009), 232; Ali Hikmet Berki-Osman Keski-oğlu, *Hz. Muhammed ve Hayatı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1991), 263; Martin Lings, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, çev. Nazife Şişman (İstanbul: İz Yayıncılık, 1993), 273-274.

²⁵ A.J. Wensinck, “Kaynukâ”, *İslâm Ansiklopedisi* (Eskişehir: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997), 467.

sen de onlara karşı anlaşmayı bozarak aynı şekilde davran. Doğrusu Allah hainleri sevmez.”²⁶ âyeti nâzil olmuştur.²⁷ Taberî, bu âyetin Hendek Savaşı esnasında Kurayza Yahudilerinin Müslümanlara ihanet edip anlaşmayı bozması üzerine nâzil olduğunu belirtmektedir.²⁸ Kurtubî'nin rivayetine göre ise bu âyet, Mekke'nin fethinden önce Kureyş'in Hudeybiye Barış Antlaşmasını bozması üzerine nâzil olmuştur.²⁹ Kaynaklarda bu âyetin sebab-i nüzûlü farklı anlatılsa da, âyet, antlaşmaların ihlali durumunda Müslümanların varlıklarını, devletlerini ve vatanların korumak amacıyla reaksiyoner bir tavırla hareket etmelerine imkân tanımıştır. Olayların kronolojisi dikkate alındığında bu âyetin, Benû Kaynukâ' Savaşından önce nâzil olması vakiya daha uygundur. Bu âyet nâzil olunca Allah Resûlü: “*Kaynukaoğulları'ndan korkuyorum.*” diyerek endişesini belirtmiştir.³⁰

İlk rivayette yer alan Benû Kaynukâ'nın ahitlerini bozduklarına dair görüş de, siyercilerin Benû Kaynukâ'ya savaş açılması hususunun meşruluğunu göstermek için ilave ettikleri bir yorum olmalıdır. Çünkü onların ahitlerini bozduklarına dair net bir ifadeleri olmadığı gibi, ahitlerini bozan bir olay da vuku bulmamıştır. Onların ahitlerini bozmadıklarını, tam tersine âyetler gereği, onlarla yaptıkları ahitleri onların üzerine atanların Müslümanlar olduğunu gösteren işaretler bulunmaktadır. Bu da siyercileri âyet gereği ahitlerini onlar üzerine atan Hz. Peygamber'e hukukî meşruiyet bulma adına bu tür söylemlere götürmüştür. Bu çaba, “Yahudilerin kinlerini sadece kelimelerde ve yüzlerinde açığa vurmasından dolayı Resûlullah'ın aralarındaki anlaşmayı bozduğu” şeklindeki inancın

²⁶ el-Enfâl 8/58.

²⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2: 22.

²⁸ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân* (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2010), 5: 758.

²⁹ Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmî li Ahkâmi'l-Kur'ân* (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2010), 4: 391-392.

³⁰ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 1: 177; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2: 22; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1: 261; Taberî, *Târîhu'l-Ümmen ve'l-Mülûk*, 2: 49.

çok uzak bir fikir olduğu, şeklindeki arka plan düşüncesinden hareketle ortaya koyulmuştur.³¹

Yahudi grupların mevcut davranışları, onların her an Medine içinde bir fitne çıkarabileceklerini, Medine dışında bulunan İslâm düşmanlarıyla ittifak yaparak Müslümanlara karşı büyük ve potansiyel bir tehdit oluşturduğunu göstermiştir. Bu da doğal olarak her zaman Müslümanların endişelerine sebep oluyor, özellikle İslâm davetinin önündeki engelleri birer birer aşmaya çalışan Hz. Peygamber'i düşündürüyordu.³² İşte bu endişelerden dolayı Kaynukaoğulları ile çarpışmaktan başka çare kalmamıştı. Aksi takdirde Müslümanların Medine'deki itibarı zedelenecekti. Ayrıca Resûlullah, Kaynukağulları'nın Medine içinde ikâmet etmeleri sebebiyle Medine şehrini arkadan vuracak dâhili düşmanlardan temizlemek istiyordu.³³ Allah Resûlü hem peygamber hem de devlet başkanıydı. O, Kaynukâ' Yahudilerinin devletin varlığını tehdit eden, toplumun huzur ve refahını bozmaya çalışan bu hareketleri karşısında peygamber olduğu için değil, devlet başkanı refleksiyle hareket etmiştir. Çünkü devlet başkanlarının en önemli görevlerinden biri de, vatani ve milleti her türlü tehlikeye karşı korumaktır. Hz. Muhammed, rahmet, merhamet ve şefkat peygamberi olmasına rağmen toplumun huzur ve refahı söz konusu olduğunda en sert tedbirleri almaktan bir an bile geri durmamıştır.

Diyârbekrî, Müslümanlardan bir kişi öldürdükleri için antlaşmayı ilk bozan kabilenin, Benû Kaynukâ' olduğunu ve Hz. Peygamber'in kendilerini uyardığını, ancak bu uyarı fayda vermeyince savaş şartlarının oluştuğunu belirtmektedir.³⁴ Bundan dolayı Bedir Savaşı'nı hazmedemeyip her fırsatta düşmanlık ve hasetlerini ortaya koymaları sebebiyle³⁵ Hz.

³¹ Azimli, "Siyer Yazıcılığının Problemlerine Bir Örnek-Benû Kaynuka Savaşının Sebebi", 182.

³² Elşad Mahmudov, *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2010), 158.

³³ İsmail Hakkı Atçeken, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri* (İstanbul: Marifet Yayınları, 1996), 118.

³⁴ Hüseyin b. Muhammed b. Hasan ed-Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs fi Ahvâli Enfesi Nefis* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009), 2: 162-163.

³⁵ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-Ibâd*, çev. Muzaffer Can (İstanbul: Cantaş Yayınları, 1990), 3: 1121.

Peygamber hicretin yirminci ayında 15 Şaban 2/11 Şubat 624 tarihinde³⁶ Medine’ye Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir’i vekil bırakarak Kaynukaoğulları’nı kuşatma altına aldı. Bu savaşta Resûlullah’ın beyaz sancağını Hamza b. Abdülmuttalib taşımaktaydı. On beş gün süren³⁷ şiddetli kuşatmadan sonra diğer Yahudi kabilelerinden hiçbir şekilde yardım alamayan Kaynukaoğulları Zilkade ayının başında³⁸ teslim olmak zorunda kaldı. Kaynukaoğulları, Resûlullah’ın vereceği hükme razı olarak teslim olmadan önce, serbest bırakılmalarını istediler, ancak Allah Resûlü bunu reddetti. Hz. Peygamber onları şartsız olarak teslim alınca erkeklerin idam edilmesini, kadınların ve çocukların esir alınmasını emretti. Bu arada Yahudilerin boyunlarının vurulacağını duyan Abdullah b. Übey b. Selûl, Resûlullah’a geldi ve ısrarla Kaynukaoğulları’nın affedilmesini istedi. Hz. Peygamber, Abdullah b. Übey’in uygunsuz davranışlarına o kadar kızdı ki, bu kızgınlığı yüzünden fark ediliyordu. Onun, Yahudilerin öldürülmesi için ısrarla yalvarmaları sonucunda Allah Resûlü: “Çözün bunları! Allah bunlara ve bununla birlikte olanlara lanet etsin.” diyerek hayatlarını bağışladı, ancak Medine’yi terk etmelerini emretti. Yahudilerin Medine’den çıkma işiyle Ubâde b. Sâmit ilgilendi. Ubâde b. Sâmit’in kontrolünde Yahudiler kendilerine müsaade edilen üç gün içerisinde Müslümanlar dâhil herkesten alacaklarını tahsil ederek Medine’den çıktılar.³⁹ Hz. Peygamber, Yahudilere: “Her zaman için tekrar Medine’ye işlerinizi halletmek üzere gelebilirsiniz, yeter ki burada oturup kalışınız üç günü geçmesin.” buyurdu.⁴⁰ Allah Resûlü’nün, onların Medine’ye gelmelerine şartlı da olsa izin vermesi, onun hoşgörüsünün göstergesidir. Bu gazvede elde edilen ganimetlerin *safiy* ve *humus* hakkı alındıktan sonra geri kalan 4/5’i

³⁶ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 1: 176. Taberî, bu gazvenin başlangıç tarihi olarak herhangi bir gün belirtmeksizin hicretin ikinci yılı Şaban ayını verirken, başka bir yerde ise hicretin üçüncü yılı Safer ayının yedisini vermektedir. Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, 2: 48-49.

³⁷ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 1: 177; Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, 2: 49.

³⁸ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I, 176.

³⁹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 1: 177-178; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3-4: 48-49; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2: 22; Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, 2: 49.

⁴⁰ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 1: 179; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1: 578; Casim Avcı, “Benî Kaynukâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25/88.

Müslümanlar arasında paylaştırılmıştır.⁴¹ Hz. Peygamber'in, Kaynukaoğulları hakkında daha önce vermiş olduğu hükmü, Abdullah b. Übey'in ısrarları karşısında değiştirmiş olması, toplum menfaatlerinin dikkate alındığını göstermektedir. Çünkü Allah Resûlü'nün daha önce vermiş olduğu hüküm, dinin gereklerinden değildir. Zaten vahiy çerçevesinde verilmiş bir hüküm olsaydı, aracılık yapan kim olursa olsun, dikkate alınmazdı. Bu sebeple konjonktürel şartlar gözetilerek hükümde değişikliğe gidilmiştir. Yoksa Kaynukaoğullarına karşı herhangi bir ayrıcalık gösterilmemiştir. Verilen hükümde değişikliğe gidilmesi, onların işlemiş olduğu suçun özelliğine göre olmuştur.

Kaynukaoğullarının sürgün edilmesinden sonra Hz. Peygamber'in Kaynukaoğullarına borçlarını tahsil etmeleri hususundaki izni, İslâm devletler hukukunda önemli bir kaideyi getirmiştir. Hamidullah, *"Bozguna Uğratılmış Düşmana Olan Borçlar"* başlığında bu olayı delil getirerek şöyle bir değerlendirmede bulunmaktadır: *"Harbin çıkması, düşman şahısların, borçlar ve emanetler üzerindeki haklarını iptal etmez, diğer deyimle bu haklar tecavüzden masundur. Düşmanın bozgunu bile, onları meşrû bir şekilde tahakkuk etmiş olan alacaklarını geri almak hakkından mahrum etmiyor."*⁴²

Welhausen, Hz. Peygamber'in Yahudilere uyguladığı bu politikayı şu sözleriyle eleştirmektedir: *"Muhammed, Yahudileri Bedir Savaşı'ndan sonra haksız mevkî, mevcut ahitnâmelere aykırı hareket etmiş olmak durumuna düşürmek istiyordu. Ehemmiyetsiz bahanelerle birkaç yıl içinde Medine vahalarında Arap aşiretlerine benzer şekilde kapalı cemaatler teşkil eden bütün Yahudi kolonilerini tard ve imha etti. Bunların kıymetli verimli arazileri ile o vakte kadar toprak sahibi olmayan ve misafir sıfatıyla ensârın misafirperverliğine arzı iftikar eden veya ticaret yapmak ve kervan vurma suretiyle nafakalarını kazanan*

⁴¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2: 23.

⁴² Muhammed Hamidullah, *İslâm'da Devlet İdaresi*, çev. Ali Kuşçu (İstanbul: Nur Yayınları, 1963), 228-229; Ahmet Yaman, *İslâm Devletler Hukukunda Savaş* (İstanbul: Beyan Yayınları, 1998), 101.

*muhâcire techiz etti. Onları bu suretle ensârdan bağımsız ve Medine'de yerleşmiş arazi sahibi haline getirdi.*⁴³

Bu iddialar doğru değildir. Şayet Resûlullah, Yahudilerin kendisiyle yaptıkları antlaşmaları bozmalarını arzu etmiş olsaydı, başlangıçta onlarla hiç antlaşma yapmazdı. Kendisini kuvvetli hissettiği an onlarla savaşır ve kendisini bağlayıcı bir antlaşma da söz konusu olmazdı. Hâlbuki Allah Resûlü Medine'de iç huzuru sağlamak için bir anayasa hazırlamış ve Yahudileri de bunun kapsamına almıştır. Üstelik Kaynukaoğulları kabilesi sebepsiz bir şekilde Medine'den sürgün edilmemiştir. Müslümanlara karşı kin ve düşmanlık beslemeleri, Bedir zaferinden sonra bu duygularını açığa çıkarmalarını, kendilerini uyarmaya ve İslâm'a davete gelen bir peygambere küstahça cevap vermelerinin yanında Müslüman bir kadının iffet ve namusuna göz dikmeleri Kaynukaoğulları'nın suçlarıdır. Bu sebepler ortada iken Benû Kaynukâ' Yahudilerinin ehemmiyetsiz bahanelerle sürgün edildiğini iddia etmek ne derece tutarlıdır? Olay sadece bir Müslümanın ve bir Yahudinin öldürülmüş olması değildir. Ortada İslâm dinine ve devletine karşı bir düşmanlık söz konusudur ve Resûlullah da kendilerine gereken cezayı vermiştir. Bu hâdisede bir damla bile kanın dökülmüş olmaması, Müslümanların niyetini ortaya koymaktadır. Hz. Peygamber, onların Medine'den çıkıp gitmelerine izin vermiş ve onlardan hiçbir kimseyi öldürmemiştir.⁴⁴ Allah Resûlü Medine'ye hicret ettiğinde Benû Kaynukâ' Yahudilerini toplumun bir parçası olarak kabul etmiş ve onlara vatandaşlığın gereği olan bütün hakları vermiştir. Bu pozitif yaklaşımlar karşısında onlara düşen, aynısıyla karşılık vermektir. Fakat onlar bu yolu tercih etmeyip kin, nefret ve düşmanlıkla hareket ederek fitne ve fesadın merkezinde yer almışlar ve her fırsatta Müslümanlara karşı olumsuz eylemlerde bulunmuşlardır. Hz. Peygamber de toplumsal barışın ve huzurun tesis edilmesi için devlet başkanı olarak yapılması gerekenleri icra etmiştir. Bundan dolayı Yahudileri haklı göste-

⁴³ Julius Welhausen, *Arap Devleti ve Sikkûtu*, çev. Fikret İşıltan (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1963), 8.

⁴⁴ Atçeken, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*, 121-122.

rerek Resûlullah'ı suçlamak hakkaniyet ölçülerine uygun değildir. Modern devletlerde de aynı durumlar meydana geldiğinde mevcut siyasî iradelerin gösterdiği veya göstereceği tavırlar aynıdır.

Kaynukaoğulları Savaşının sonuçlarını şu şekilde değerlendirebiliriz:

Resûlullah, Kaynukaoğulları'nı Medine'den sürgün ederken şehrin iç emniyetini sağlamayı hedeflemişti. Kaynukaoğulları Medine'den gittikten sonra şehrin birliği ve iç huzuru kısmen sağlanmıştır. Onlar hak ettikleri cezayı görmüşler ve Medine'yi terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu gazve sonunda diğer Yahudilerin kalplerinde Müslümanların korkusu fazlaşmış, hareketlerine çeki düzen verme ihtiyacını hissetmişlerdir. Müslümanlara kötü söz söylememeye, tartışmaya girmemeye dikkat etmeye başlamışlardır. İslâm'ın otoritesi kendisini daha çok hissettirmiş,

56 henüz İslâm'a girmeyen Arap kabileleri nezdinde Resûlullah'ın ve Müs-

OMÜİFD

lümanların otoritesi artmıştır. İslâm davetini tebliğ konusunda Resûlullah için daha müsait bir ortam oluşmuştur.⁴⁵ Kaynukaoğulları, Medine'de yaptıkları olumsuz faaliyetler neticesinde kendi sonlarını hazırlamışlardır. Eğer onlar antlaşmaya riayet etselerdi, Hz. Peygamber'in onlara karşı tavrı böyle olmazdı. Çünkü Allah Resûlü antlaşmalara uyan, toplumda fitne ve fesat çıkarmayan topluluklara asla müdahale etmemiş, onlardan olumsuz hareketler sadır olmadığı müddetçe de kendilerine dokunmamıştır. Devlet başkanı toplumda meydana gelen sorunları çözme noktasında zaaf gösterirse, bu durum diğer kesimlerde rahatsızlıklara sebebiyet verecek ve yönetimin acziyeti ortaya çıkacaktır. Kaynukaoğulları'nın Medine'den sürülme nedeni; dinî değil, siyasîdir. Yani onlar Medine toplumunun iç huzurunu bozmaya çalışarak devleti zaafa uğratmaya çalışmışlar, vatanın ve milletin geleceğini tehlikeye atmışlardır. Bu sebeple Resûlullah da kendilerine hak ettikleri cezayı vermiştir.

⁴⁵ Atçeken, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*, 121-122.

Benû Nadîr Yahudilerinin Medine’den Sürgün Edilmesi

Nadîr kelimesi pek çok anlamının yanında, “yeşil ve çiçekli bitki” anlamına da gelmektedir. Muhtemelen ismini buradan alan Benû Nadîr, büyük hurma bahçelerinin sahibi⁴⁶ ve Evs kabilesinin de müttefikiydi. Ayrıca onlar, Medine’nin üç büyük Yahudi topluluğundan biriydi. Medine’ye yarım günlük mesafede Ğars nahiyesinde müstahkem kalelerde oturan ve büyük hurmalıkları bulunan bu Yahudi kabilesinin özellikle ziraatla uğraştığı bilinmektedir. Bununla beraber tefecilik, silah ve mücevherat ticareti sayesinde zengin oldukları belirtilmektedir.⁴⁷ Resûlullah, Benû Nadîr Yahudilerini de Medine Sözleşmesine dâhil etmiş ve onlara aynı vatan da yaşamalarının bir gereği olarak ödev ve sorumluluklar yüklemiştir.

Hicretin dördüncü yılında meydana gelen Bi’rîmaûne hâdisesinde Resûlullah’ın tebliğci olarak gönderdiği kırk veya yetmiş kişi tuzağa düşürülerek içlerinden Amr b. Ümeyye ed-Damrî ve Ka’b b. Zeyd hariç diğerleri şehid edilmişlerdi. Esir olarak alınan Amr b. Ümeyye ed-Damrî yaşananları anlatması için Âmir b. Tufeyl tarafından serbest bırakılmıştı. O, olup bitenleri Resûlullah’a haber vermek için Medine’ye gelirken, yolda Hz. Peygamber ile antlaşması olan Benû Âmir kabilesinden iki kişiye rastladı ve onları, kendilerine saldıranlardan olduğunu zannederek öldürdü. Medine’ye gelince durumu Allah Resûlü’ne anlattı. Bir müddet sonra Benû Âmir kabilesinin reisi olan Âmir b. Tufeyl, Hz. Peygamber’e bir mektup yazarak, öldürülen iki kişinin diyetini istedi. Bunun üzerine Resûlullah, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali’nin de içlerinde bulunduğu bir grup arkadaşıyla birlikte Nadîroğullarına gitti ve aralarındaki mevcut antlaşmaya dayanarak Benû Âmir’e verilecek diyete ortak olmalarını istedi. Nadîroğulları antlaşma gereğince diyete iştirak edeceklerini

⁴⁶ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1: 572.

⁴⁷ İbn Hişam, *es-Sîretü’l-Nebeviyye*, 3-4: 190; İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-Kübrâ*, 2: 43-44; Hamidullah, *el-Vesâiku’s-Siyâsiyye*, 59-62; Mahmudov, *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber’in Savaşları*, 158; Ahmed Hussein Al-Isawi, *Arapça Kaynaklara Göre Hz. Muhammed Döneminde Medine Yahudileri* (Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 27.

belirtip biraz beklemelerini söylediler. Bu arada Hz. Peygamber ve arkadaşları bir duvarın dibine oturup beklemeye başladılar. Bu durumu fırsat bilen Yahudiler, Allah Resûlü'nü öldürmek için plan yaptılar. Bu planı gerçekleştirmesi için Amr b. Cihâş'ı görevlendirdiler. Amr b. Cihâş, Hz. Peygamber'in kenarına oturduğu duvarın damına çıkacak ve bir kaya parçasını onun üzerine yuvarlayacak ve planı gerçekleştirmiş olacaktı. Ancak Sellâm b. Mişkem buna karşı çıktı ve: *"Eğer bunu yapacak olursanız bun derhal Muhammed'e haber verilecektir"* dediği halde, onun sözlerine aldırış etmeyerek planlarını gerçekleştirmek için harekete geçtiler. Ancak Cebrâîl onların suikast planını Resûlullah'a haber verince o, oradan kalktı ve Medine'ye gitti. Hz. Peygamber'in gecikmesinden şüphelenen Yahudiler, onun niçin geciktiğini ashâba sordular. Onlar da bilmediklerini söyleyince Yahudiler tasarladıkları bu plandan dolayı pişman oldular. Hatta onların içlerinde bulunan Kinâne b. Suveyre Yahudilere: *"Muhammed'in niçin kalktığını idrak etmiyor musunuz? Tevrat'a yemin olsun ki, Muhammed sizin hazırladığımız tuzaktan haberdar edildi. Siz bunu yaparak kendi kendinize tuzak kurmuş oldunuz. O, sizin kurduğunuz tuzaktan dolayı kalkmıştır. O, nebilerin sonuncusudur. Sizler, peygamberin Harun'un soyundan gelmesini istiyorsunuz. Ama Allah, onu dilediği kavimden gönderir. Gerçekten okuduğunuz kitap Tevrat'ta onun doğum yeri Mekke ve hicret yeri ise Yesrib'tir. Onun sıfatı kitabımızda anlatılanlara muhalif düşmez. O, şimdi sizinle savaşmaya gelecek, sanki ben, sizi yerinizden sürülür, çoluk-çocuklarımızı bağırır ve evleriyle mallarınızı arkanızda bırakıp gider bir halde görür gibiyim. Bana iki şey hususunda itaat ederseniz, şeref sahibi olursunuz, üçüncüsünde ise hayır yoktur"* dedi. Nadîroğulları: *"O ikisi nedir?"* diye sorduklarında Kinâne b. Suveyre, birincisinin Müslüman olup çocuklarını ve mallarını kurtarmak ve yerlerinden de sürülmemek olduğunu, ikincisinin Muhammed'in kendilerini çıkarmak için geldiğinde ona boyun eğmeleri gerektiğini ve üçüncü teklifin ise; kalelerine çekilip savunma yapmaları gerektiğini söyledi. Nadîroğulları savunma yapmayı tercih ettiklerinde ise, onlara yurtlarından çıkmalarının daha hayırlı olacağını belirtti ve kızının ayıplanmasından çekinmese İslâm'a gireceğini söyledi. Sellâm b. Mişkem, Huyey b. Ahtab'a şayet Muhammed'den *"Çıkınız"* emri gelecek olursa bunu kabul

etmesini tavsiye etti.⁴⁸ Bu rivayette Hz. Peygamber'in suikast planını Cebrâil kanalıyla öğrendiği belirtilmektedir. Ancak Allah Resûlü'nün bu planı dikkati sayesinde fark etmiş olma ihtimalini de dikkatlerden kaçırmamak gerektiği kanaatindeyim.

Nadıroğulları savaşının sebebi konusunda nakledilen ikinci hâdise şöyledir:

Nadıroğulları Yahudileri, Resûlullah'a suikast düzenlemek için bir haberci göndererek: "Üç Müslümanı da yanına alarak gel ve bizden de üç âlimle Medine ile Yahudilerin oturduğu yerin ortasında bulunan "el-Mensef" denilen yerde karşılaşıp görüş; şayet bizimkiler size inanıp ikna olacak olurlarsa, biz de hep birden senin yoluna gireriz" deyip onu belirtilen yere gelmesi için davet ettiler. Bu üç Yahudi, elbiseleri altına hançerler sakladılar. Ancak Nadıroğulları Yahudileri arasından bir kadın, Müslüman ensâr zümresi arasında oturan erkek kardeşine Nadîrlilerin kalkıştığı bu suikast işini ifşa etti ve bu erkek kardeş de Nadîrlilerin mahallesine henüz varmadan haberi Resûlullah'a yetiştirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber yoldan geri dönerek Medine'ye gitti.⁴⁹ Bu iki rivayet, Yahudilerin İslâm devletine ve onun lideri olan Hz. Peygamber'e olan düşmanlıklarını ortaya koymaktadır. Onlar fırsatını buldukça bu tarz hareketlerden kaçınmamışlardır. Yukarıdaki iki rivayetin ortak amacı, Hz. Peygamber'i ortadan kaldırarak İslâm ümmetini başsız bırakmaktır.

Bu sebeplerden dolayı Allah Resûlü, Muhammed b. Mesleme'yi çağırttı ve ondan; Nadıroğulları Yahudilerine gitmesini, kendisine suikast teşebbüsünde bulunarak antlaşmayı bozdukları için on gün içinde yurtlarından çıkmaları gerektiğini ve bu tarihten sonra burada görülecek Yahudilerin boyunlarının vurulacağı haberini iletmesini istedi. Nadıroğulla-

⁴⁸ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 1: 363-366; İbn Hişam, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, 3-4: 190; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2: 44; Taberî, *Târîhu'l-Ümmem ve'l-Mülük*, 2: 83-84; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, 2: 173; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnü'l-Eser fi Funûni'l-Meğâzî ve's-Şemâilî ve's-Siyer*, 2: 73; Ebü'l-Fidâ İsmâil b. Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1994), 4: 77; Halebî, *İnsânü'l-Uyyûn fi Sireti Emîni'l-Me'mûn*, 2: 357.

⁴⁹ Ebü Dâvud Ebü Dâvud Süleymân b. Eş'as, *Sünenü Ebî Dâvud* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Harâc" 23; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1: 582.

rı, Allah Resûlü'nün kesin emri karşısında şehri terk etmek için yol hazırlığına başladılar. Bu esnada Abdullah b. Übey'in başını çektiği münafıklar, Nadîroğullarına haber göndererek şöyle dediler: “Yurdunuzdan çıkmayın, kalenizde kalın. Müslümanlara karşı koyarsanız, sizleri onlara asla teslim etmeyeceğiz. Savaşsanız, biz de sizinle beraber savaşırız. Yurdunuzdan çıkarılırsanız, biz de sizinle beraber çıkarız. Bizden ve diğer Araplardan iki bin kişi sizlere yardım etmek için gelecek ve sizinle sonuna kadar beraber olacak. Ayrıca Kurayzaoğulları ve Gatafân'dan da yardım gelecek.” Bunun üzerine Huyey b. Ahtab, Abdullah b. Übey'in vadine inanarak direnmeye karar verdi ve Hz. Peygamber'e “Biz yurdumuzdan çıkmıyoruz, istediğini yap” haberini göndererek şehirden çıkmayacaklarını belirtti. Bu haber üzerine Resûlullah ve Müslümanlar tekbir getirdiler. Rebûlevvel 4/Ağustos 625 tarihinde Medine'ye Abdullah b. Ümmü Mektûm'u bırakıp Nadîroğulları üzerine yürüyen Hz. Peygamber onları kuşatarak önce antlaşmaya davet etti. Fakat Yahudiler buna yanaşmadıkları gibi, Müslümanlara ok ve taş atmaya başladılar. Bu arada Müslümanlar bir savaş taktiği olarak Nadîroğulları'na ait özellikle meyve vermeyen hurma ağaçlarını kesmeye başladılar. Buna, hücumu geçildiğinde kolaylık sağlaması için tevessül edilmişti. Hz. Peygamber on beş gün süreyle kalelerini kuşatma altında tuttu. Hiçbir yerden yardım alamayan Nadîroğulları, teslim olmak zorunda kaldı. Yapılan sulh antlaşması gereğince Nadîroğulları bazı eşyalarını yanlarına alarak Medine'den çıktılar.⁵⁰ Buhârî, Haşr suresinin, Nadîroğulları savaşı sebebiyle nâzil olduğunu ve bundan dolayı bu sureye “Suretü Benî Nadîr” denildiğini rivayet etmektedir.⁵¹

Carl Brockelmann, bu gazveyle ilgili olarak şu yorumu yapmaktadır: “Uhud harbindeki Müslümanların mağlubiyeti, Muhammed'in bedevîler nez-

⁵⁰ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 1: 366-374; İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3-4: 190-193; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2: 44-45; Taberî, *Târîhu'l-Ünem ve'l-Mülûk*, 2: 84-85; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmül fi't-Târîh*, 2: 173; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4: 77; İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), 224-226; Nadir Özkuyumcu, “Benî Nadîr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/275.

⁵¹ Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî, *Sahîhu Buhârî* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Tefsîr”, 1; Ebü'l-Fidâ İsmâîl b. Kesîr, *Muhtasarı Tefsîru İbn Kesîr* (Mekke: el-Mektebetü'l-Mahmûdiyye, y.y.), 3: 469.

dindeki itibarını sarstı. Buna onun, kırk adamının Hevâzin kabilesi arazisinde öldürülmüş olmasını örnek olarak göstermektedir. Peygamber’in, harp zaferlerindeki kaybı yeni bir teşebbüsle tekrar iktisâb etmesi icap etti. Birinci ve en kolay kurban, Yahudiler oldu. Ehemmiyetsiz bir bahane ile Nadîr kabilesine hücum etti ve onları mahallelerinde muhasara etti.”⁵² Bu görüşe katılmak oldukça güçtür. Çünkü Nadîroğulları “*ehemmiyetsiz bir bahane*” ile muhasara edilmiş, yukarıda belirtilen önemli sebepler bu harekâtı zorunlu hale getirmiştir. Bu sebeple Resûlullah hiçbir topluluk ile gereksiz yere savaşmamıştır. Ancak ihanet hareketlerine ve İslâm dininin istikbâlinin önünde duran engellere karşı göz yummamış ve gerekli cezayı vermekten çekinmemiştir.⁵³

Benû Nadîr savaşının sonuçlarını şu şekilde değerlendirebiliriz:

Medine’de fitne ve fesat çıkaran, toplumun huzurunu bozan ve devletin geleceğini tehlikeye atarak antlaşmayı bozanlara asla müsamaha gösterilmemiştir. İslâm devletinin ve davetinin önündeki bir engel daha kaldırılmış, Müslümanlar rahat bir nefes almıştır. Devlet başkanına kalkıştıkları suikasttan dolayı en ağır bir şekilde muamele görmeleri gerekirken, Hz. Peygamber’in hoşgörüsü sayesinde Yahudiler sadece sürgün edilmekle cezalandırılmışlardır. Münafıkların, İslâm toplumunu parçalamak amacıyla böyle bir durumda Yahudilere yardım sözünde bulunmaları, hiçbir zaman onlara güvenilemeyeceğini bir kez daha ortaya koymuştur. Böylece Allah Resûlü içindeki düşmanları olan Yahudilere ve münafıklara gereken cevabı verirken dıştaki düşmanlara da gözdağı vermiştir. Medine içerisinde tek Yahudi kabilesi olan Kurayzaoğulları muhtemel fitne ve fesat hareketlerinde yalnız bırakılmıştır. Savaş ortamında bile İslâm Peygamberi tarafından düşmanın savunma gücünü kırmak için meyve veren değil de, vermeyen ağaçların kesilmesi oldukça anlamlıdır.

⁵² Carl Brockelmann, *İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi*, çev. Neşet Çağatay (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1964), 23.

⁵³ Atçeken, *Hiz. Peygamber’in Yahudilerle Münasebetleri*, 127-128; Mahmudov, *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hiz. Peygamber’in Savaşları*, 166.

Yahudiler, Uhud Savaşı yenilgisi, Recî' ve Bi'rîmaûne gibi Müslümanların maruz kaldıkları olumsuz olaylardan hareketle Resûlullah'ın prestij kaybettiğini ve Müslümanların zaafa uğradıklarını dikkate almaları kendilerini cesaretlendirmiş olmalı ki, Hz. Peygamber'e suikast teşebbüsünde bulunmuşlardır. Resûlullah daima yaptığı antlaşmalara bağlı kalmış, onu ihlal eden taraf asla olmamıştır. Onların bu hareketi karşısında Allah Resûlü tepkisiz kalamazdı. Onlara gerektiği şekilde muamele etmeseydi, İslâm devleti ve daveti büyük tehlikelerle karşılaşabilirdi. İçteki ve dıştaki düşmanlar cesetlenir, benzer teşebbüslerde bulunmaya kalkışırldı. Hz. Peygamber en son çare olan savaşa başvurarak Medine'de fitne ve fesat çıkaran bir kabileyi daha uzaklaştırmak suretiyle iç huzuru ve güvenliği sağlama noktasında önemli bir adım atmıştır. Aslında Nadîroğulları, Kaynukaoğullarının başına gelenlerden ders almamış ve yaptıklarının neticesinde böyle bir sonla karşılaşmıştır. Nadîroğulları Medine'den çıkartıldıktan sonra burada tek Yahudi kabilesi olan Kurayzaoğulları kalmıştır. Nadîroğulları yaptıklarına karşılık Medine'den çıkartılmamış olsaydı, onların da Hendek Savaşı esnasında Kurayzaoğulları'nın yaptığı gibi Müslümanların bulunduğu zor durumdan faydalanaarak hem Yahudilerle hem de müşriklerle ittifak yapmaları muhtemeldi. Bu da Müslümanları oldukça zor durumda bırakabilirdi. Böylece Hz. Peygamber'in onları buradan çıkarmakla ne kadar haklı olduğu ortaya çıkmıştır.

Benû Kurayza Yahudilerinin Cezalandırılması

Kurayzaoğulları Medine'de bulunan üç Yahudi kabilesinden biri ve Evs'in müttefiki olan bir kabiledir. Debbâğlık işi yaptıklarından dolayı deri tabaklayıcılarının kullandığı *karaza* denilen bir çeşit akasya ağacından hareketle bu kabileyeye Kurayza adı verilmiştir. Şehrin güneydoğusundaki ovalık bölgesinde "utum" denilen çok katlı müstahkem evlerde ikamet eden, geçimlerini tarım ve ticaretle sağlayan bir kabileydi.⁵⁴ Hz.

⁵⁴ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1: 572.

Peygamber onları da Evs kabilesinin müttefiki olarak Medine antlaşma-
sına dâhil etti.⁵⁵

Daha önce Medine’den sürülmüş olan Nadîroğulları Yahudilerinin ileri gelenleri Resûlullah’tan intikam almak maksadıyla harekete geçtiler ve öncelikle Kureyş’e gittiler. Kendilerini Muhammed’e karşı savaşa davet ettiler. Böyle bir eylemde kesinlikle kendileriyle beraber olacaklarını, Muhammed’in ve ashâbının kökünü kazımakta kararlı olduklarını bildirdiler. Bunun üzerine Kureyşliler Yahudilere: *“Ey Yahudi topluluğu! Sizler Ehl-i kitap ve ilim sahibi kimselersiniz. Bizler Muhammed ile bir ihtilaf içerisindeyiz. Bizim dinimiz mi daha hayırlı, yoksa onun dini mi daha hayırlı.”* dediklerinde onlar: *“Sizin dininiz onun dininden daha hayırlıdır. Sizler, hak yolunda ondan daha öndesiniz.”* şeklinde cevap verdiler.⁵⁶ Bu durum Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle anlatılmaktadır: *“Kendilerine kitaptan nasip verilenleri görmedin mi? Putlara ve batıla iman ediyorlar, sonra da kâfirler için: “Bunlar, Allah’a iman edenlerden daha doğru yoldadır, diyorlar.”*⁵⁷

Nadîroğulları ileri gelenleri Kureyş’i, Hz. Peygamber ile yapılacak savaşa katılmaya ikna ettikten sonra, Gatafân kabilesine gitti ve onları da Müslümanlar ile yapılacak savaşa davet etti. Kureyşlilerin de böyle bir savaşa katılmaya razı olduklarını söyleyerek Gatafânlıları da ikna ettiler. Böylece diğer kabilelerden de asker toplamak suretiyle büyük bir ordu oluşturdular.⁵⁸ Medine önlerine gelen bu ordu hendeği görünce şaşkına döndü ve Müslümanları içeriden vurmak amacıyla Huyey b. Ahtab’ın girişimleri sonucunda Kurayzaoğulları, Resûlullah ile yaptığı antlaşmayı bozarak Müslümanları iki ateş arasında bıraktı.⁵⁹

⁵⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 1-2: 501-504; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1: 202-210; Hamidullah, *el-Vesâiku’s-Siyâsiyye*, 69; Michael Lecker, “Muhammad at Medina: a geographical approach”, *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 6 (1985), 35.

⁵⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 3-4: 214.

⁵⁷ en-Nisâ 4/51.

⁵⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 3-4: 215.

⁵⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 3-4: 221.

Böylece Kurayzaoğulları, Medine’de bulunan Yahudi kabileleri arasında Hz. Peygamber ile yaptığı antlaşmayı bozan son kabile olmuştur.⁶⁰ Müslümanlar arasında Kurayzaoğullarının antlaşmayı bozduğu haberi yayılınca, Hz. Peygamber bunun doğruluğunu araştırmak için Sa’d b. Muâz, Sa’d b. Ubâde, Abdullah b. Revâha ve Havvât b. Cübeyr’i Kurayzaoğullarına gönderdi ve onlara şu tenbihi yaptı: *“Kurayzaoğullarının antlaşmayı bozduğu haberi doğruysa, insanları (Müslümanları) zayıflığa ve endişeye düşürmemek için onu bana gizli bir şekilde (ima ile) söyleyiniz. Ben onu anlarım. Eğer antlaşmaya sadık kalıp, onu bozmadılarsa, açıktan açığa söyleyiniz.”* Bu heyet Kurayzaoğullarının yurduna gittiğinde, onların söylentilerden daha kötü durumda olduklarını gördüler. Diplomatik heyet onlara antlaşma hükümlerini hatırlatınca: *“Muhammed de kim oluyor? Muhammed ile bizim aramızda ne bir ahid ne de bir akid vardır”* dediler. Bir süre karşılıklı olarak ileri geri konuşmalar devam ettikten sonra heyet durumu Hz. Peygamber’e haber vermek için ordugâha geldi ve; *“Adal ve Kâra”* diyerek onların ihanetini ima ile anlatmaya çalıştı. Bunun üzerine durumu anlayan Resûlullah: *“Allahû Ekber! Ey Müslümanlar topluluğu, müjdelere olsun”* diyerek⁶¹ onların hıyanetini Müslümanların moralini bozmamak amacıyla sevinçle karşıladığını belirtti. Müslümanların bu ihanetten dolayı çok zor durumda kaldıkları Kur’ân’da şöyle anlatılmaktadır: *“Hani onlar size hem üst tarafınızdan hem de alt tarafınızdan gelmişlerdi. Hani gözler kaymış ve yürekler ağızlara gelmişti. Siz de Allah’a karşı çeşitli zanlarda bulunuyordunuz.”*⁶² Müslümanların endişelerini haklı çıkaran şu olay meydana geldi: Yahudilerden bir adam anlaşmanın bozulduğunu fırsat bilerek Müslüman hanımların bulunduğu Fâr’ kalesine gizlice girdi ve onun içeriye girdiğini fark eden Safiye bint Abdülmuttalib eline bir kazık alarak onu öldürdü⁶³ ve böylece kaleye saldırı düşüncesinde olan Yahudilere gözdağı verdi, onlar da bir daha bu tarz hareketler içerisinde bulunamadılar.

⁶⁰ Buhârî, “Meğâzî”, 14.

⁶¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 3-4: 221-222; Taberî, *Târîhu’l-Ümem ve’l-Mülûk*, 2: 93.

⁶² el-Ahzâb 33/10.

⁶³ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 3-4: 228; Taberî, *Târîhu’l-Ümem ve’l-Mülûk*, 2: 96; İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil fi’t-Târîh*, 2: 182; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-Nihâye*, 4: 110-111.

Benû Kurayza Yahudilerinin antlaşmayı bozduğu ve Medine’de bulunan sivil halkın ise Yahudilerin muhtemel saldırısıyla karşı karşıya kaldığı bir esnada Eşca’ kabilesi ileri gelenlerinden olan Nuaym b. Mes’ûd İslâm’a girmişti, fakat bu durumu hiç kimse bilmiyordu. Nuaym gizlice Hz. Peygamber’in yanına gelerek Müslüman olduğunu, kabilesinin bu durumu bilmediğini, istediği görevi yerine getireceğini ve Yahudilerle müşriklerin arasını açmak istediğini bildirdi. Bunun üzerine Allah Resûlü: *“Harp hiledir”* diyerek ona izin verdi. Hatta düşmanları ikna edebilmesi için de kendi aleyhinde istediği şeyleri söylemesine de izin verdi. Gerekli izinleri alan Nuaym, Kurayza lideri olan Ka’b b. Esed’in yanına geldi ve: *“Sizleri ne kadar sevdiğimi bilirsiniz, ancak başınıza bir musibetin gelmemesi için de sizlere tavsiyelerde bulunmak istiyorum. Fakat bu yapacağım tavsiyeler aramızda kalsın”* dedi. Yahudiler de onun kendi yanlarında saygın biri olduğunu belirterek söyleyeceği şeylerin gizli kalacağını söylediler. Bunun üzerine Nuaym: *“Sizlerin de bildiği gibi Muhammed, Kaynukâ’ ve Benû Nadîr Yahudilerini sürgün ederek bela getirdi. Diğer Yahudiler sizlere yardıma geldi. Savaş bir hayli uzadı. Kureyş ve Gatafân buradan ayrıldıktan sonra siz yalnız kalacaksınız. Bu sebeple sizler, Muhammed ve adamlarına üstünlük sağlayamazsınız. Kureyş’in sizi terk etmemesi için onların ileri gelenlerinden bazılarını rehine olarak isteyin. O zaman onlar kesin sonuç alınca kadar sizi terk edemezler”* diyerek tavsiyelerde bulunca Yahudiler ona teşekkür ettiler. Buradaki görevini tamamlayan Nuaym, Ebû Süfyân’ın yanına geldi ve: *“Ey Ebû Süfyân! Gizli tutman şartıyla sana nasihatta bulunacağım”* dedi. Ebû Süfyân da söz verince Nuaym: *“Kurayzaoğulları, Muhammed ile yaptıkları antlaşmayı bozduklarına pişman olmuşlar. Bunun için de affedilmeleri için sizin ve Gatafân’ın ileri gelenlerinden yetmiş⁶⁴ veya doksan⁶⁵ kişiyi rehin alıp Muhammed’e vereceklermiş, o da onların boynunu vuracakmış. Eğer Kurayzaoğulları böyle bir talep için sizlere gelirse, onların bu isteğini yerine getirmeyin”* tavsiyesinde bulunduktan sonra Gatafân’a geldi ve aynı şeyleri onlara anlattı. Böylece Nuaym görevini en iyi şekilde yerine getirerek ka-

⁶⁴ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 2: 487.

⁶⁵ İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4: 105.

rargâha döndü. Kısa bir süre sonra Kurayzaoğulları Ebû Süfyân'a elçi göndererek savaşın uzadığını, onlardan da emin olmadıklarını ve ileri gelenlerinden bazılarını rehin vermelerini talep ettiler. Bu talep Ebû Süfyân tarafından; *"Tek bir kişi bile vermem"* denilerek reddedildi. Kısa bir süre sonra Ebû Süfyân, İkrime b. Ebû Cehil'i Kurayzaoğullarına göndererek *"Müslümanlara hiç beklemediği Cumartesi günü hep birlikte saldırmayı teklif etti"* Ancak Yahudiler: *"Bugün, bizim kutsal günümüz olan Cumartesi'dir"* diyerek kabul etmediler. Böylece her iki taraf, Nuaym'ın söylediklerinin doğru olduğunu düşünerek birbirinden şüphe etmeye başlayınca Nuaym'ın gayretleri neticesinde Kureyş ve Yahudi ittifakı bozulmuş oldu.⁶⁶ Müşriklerin bu başarısızlığı Kur'ân'da şöyle anlatılmaktadır: *"Allah, inkâr edenleri hiçbir hayra ulaştırmaksızın kin ve öfkeleriyle geri çevirdi. Allah savaşta müminlere kâfi geldi. Allah, kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir."*⁶⁷ Hz. Peygamber, Nuaym b. Mes'ûd vasıtasıyla ahzâb arasında ikilik çıkarınca gruplar birbirlerinden şüphelenmeye ve endişe etmeye başladılar.⁶⁸ Büyük bir coşku ve azamete İslâm devletini ortadan kaldırmaya gelen Ahzâb, Hz. Peygamber'in yerinde ve zamanında aldığı tedbirler neticesinde bu emeline ulaşamayınca kuşatmayı kaldırmak zorunda kalmışlardır.

Muhasara esnasında oldukça zor anlar yaşayan Müslümanlar, müşriklerin muhasarayı kaldırmasından sonra derin bir nefes almışlardı. Ancak Kurayzaoğulları'nın bu ihanetinin cezasız kalması uygun olmazdı. Bu sebeple Hendek Savaşı'ndan sonra Hz. Peygamber evine geldi ve elini yüzünü yıkayıp boy abdesti aldıktan hemen sonra Cebrail gelerek: *"Ey Allah'ın Resûlü! Melekler henüz silahlarını bırakmadan sen nasıl bırakırsın? Allah hemen Kurayzaoğulları üzerine yürümeni emrediyor."* dedi. Allah

⁶⁶ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 2: 480-487; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3-4: 229-231; Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, 2: 96-97; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, 2: 182-183; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4: 113-114.

⁶⁷ el-Ahzâb 33/25.

⁶⁸ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 2: 480-485.

Resûlü ilahî emir üzerine münadiye: “*Bütün Müslümanlar ikindi namazını Kurayzaoğulları yurdunda kılacak.*” diye söylemesini emretti.⁶⁹

Hız. Peygamber, aynı vatan üzerinde yaşadıkları için herhangi bir saldırı karşısında ortak hareket etme ilkesini (37. madde)⁷⁰ çiğneyen Benû Kurayza Yahudilerine ihanetinin bedelini ödetmek için Abdullah b. Ümmü Mektûm’u Medine’ye vekil bıraktı ve üç bin kişiden oluşan orduyla 1 Zilkade 5/24 Mart 627 Cumartesi günü⁷¹ veya 23 Zilkade 5/15 Nisan 627 tarihinde Çarşamba günü hareket ederek Kurayza Yahudilerini muhasara altına aldı.⁷² Hız. Peygamber ve Müslümanlar Kurayzaoğullarını on beş gün,⁷³ yirmi beş gün⁷⁴ veya bir ay⁷⁵ şiddetli bir şekilde muhasara altında tuttular. Kalelerinden dışarı çıkamayan Kurayzalılar çok zor durumda kaldılar. Kesinlikle çıkar yol olmadığını gören kabilenin reisi Ka’b b. Esed kavmini toplayarak: “*Ey Yahudi topluluğu! Size üç şey arz edeceğim. Dilediğinizi seçin.*” dedi ve bunların neler olduğunu şöyle açıkladı:⁷⁶

a) Bu adama (Muhammed’e) tâbi olalım ve onu tasdik edelim. Allah’a yemin olsun ki, onun bir nebi olduğu ortaya çıktı. Onun özelliklerini kitabınızda buluyorsunuz. Ona inanırsanız, kanlarınız, mallarınız, çocuklarınız ve kadınlarınızdan emin olursunuz. Onlar bu teklifi: “*Biz, Tevrat’ın hükmünden asla ayrılmayız. Onu hiçbir şeyle değiştiremeyiz.*” diyerek reddettiler.

⁶⁹ Vâkidî, *Kitâbü’l-Meğâzî*, 2: 497; İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 3-4: 233-234.

⁷⁰ Hamidullah, *İslâm Peygamberi* 1: 209.

⁷¹ Ebû Ca’fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye b. Amr, *Kitâbü’l-Muhabber Muhaber* (Lübnan: Dârü’n-Nevâdir, 2013), 113.

⁷² Vâkidî, *Kitâbü’l-Meğâzî*, 2: 496; İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 3-4: 233-234; İbn S’ad, *et-Tabakâtü’l-Kübrâ*, 2: 57; Belâzürî, *Ensâbü’l-Esrâf*, 1: 295; Taberî, *Târîhu’l-Ümem ve’l-Mülûk*, 2: 98; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fi’t-Târîh*, 2: 185; İbnü’l-Esir, *el-Bidâye ve’n-Nihâye*, 4: 118-119.

⁷³ Vâkidî, *Kitâbü’l-Meğâzî*, 2: 496; İbn S’ad, *et-Tabakâtü’l-Kübrâ*, 2: 57.

⁷⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 3-4: 235; İbn Habîb, *Kitâbü’l-Muhabber*, 113; Taberî, *Târîhu’l-Ümem ve’l-Mülûk*, 2: 99; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fi’t-Târîh*, 2: 185; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-Nihâye*, 4: 125.

⁷⁵ Taberî, *Târîhu’l-Ümem ve’l-Mülûk*, 2: 99; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fi’t-Târîh*, 2: 185.

⁷⁶ Vâkidî, *Kitâbü’l-Meğâzî*, 2: 501-502; İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 3-4: 235-236; İbn Seyyidinâs, *Uyûnü’l-Eser fi Funûni’l-Meğâzî ve’s-Şemâilî ve’s-Siyer*, 2: 105; Halebî, *İnsânü’l-Uyûn fi Sîreti Emîni’l-Me’mûn*, 2: 440.

b) O halde bunu reddettiniz, gelin çocuklarımızı ve kadınlarımızı öldürelim. Sonra arkamızdan endişe edeceğimiz ve korkacağımız bir şey kalmayacağı için Muhammed'e ve ashâbına karşı kılıçlarımızı çekip, Allah bizimle onun arasında hüküm verinceye kadar savaşalım. Eğer ölürsek, arkamızda korkacağımız bir nesil bırakmamış oluruz. Eğer galip gelirsek yeni kadınlara ve çocuklara sahibi oluruz. Onlar: *"Bu zavalluları öldürdükten sonra yaşamamanın bir anlamı kalmaz."* diyerek bu teklifi de kabul etmediler.

c) Bu gece, Cumartesi gecesidir. Muhammed ve arkadaşları bizden bir saldırı beklemezler. Bundan dolayı Muhammed ve arkadaşlarına hücum edelim. Onlar: *"Cumartesi gecesini bozgunculuk mu yapalım? Bizden öncekilerin yapmadığı bir işi mi yapalım?"* diyerek bunu da reddettiler.

68 Herhangi bir karar üzerinde anlaşamayan Yahudiler, Hz. Peygamber'e elçi göndererek, Ebû Lübâbe b. Abdülmünzir ile istişare etmek istediklerini bildirdiler. Hz. Peygamber onlarla istişarede bulunması için Ebû Lübâbe'nin gitmesine izin verdi. Kendilerine karşı daha şefkatli ve merhametli olması için Ebû Lübâbe gelirken ağlayan kadınları ve çocukları onun önüne çıkarmışlardı. Daha sonra Kurayzaoğulları: *"Ey Ebû Lübâbe! Bizler Muhammed'in hükmüne razı olursak, bizim hakkımızda nasıl bir karar verir?"* diye sorduklarında Ebû Lübâbe, elini boğazına götürerek ima yoluyla öldürüleceklerini belirtti. Ancak görüşme esnasında Ebû Lübâbe saklanması gereken bazı bilgileri ağzından kaçırdığı için Müslümanlara ihanet ettiği duygusuna kapılarak⁷⁷ kendisini mescidin bir direğine bağlamış ve namaz vakitleri ve özel ihtiyaçları dışında affedilinceye kadar altı veya yedi gece bu şekilde kalmış ve affedildiğine dair âyet nâzil olunca⁷⁸ bu durumdan kurtulmuştur. ⁷⁹ Daha sonra bu sütun *"üstüvânetü't-tevbe"* olarak anılmaya başlanmıştır.⁸⁰

⁷⁷ "Ey iman edenler! Allah'a ve Peygamber'e hainlik etmeyin. Bile bile kendi aranızdaki emanetlerinize de ihanet etmeyin." el-Enfâl 8/27.

⁷⁸ "Diğer bir kısmı ise, günahlarını itiraf ettiler. Bunlar salih amelle kötü ameli birbirine karıştırmışlardır. Umulur ki Allah tövbelerini kabul eder. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." et-Tevbe 9/102.

Kurtuluş ümidi kalmayan Yahudiler, Resûlullah'ın vereceği hükmü kabul ederek teslim oldular. Hz. Peygamber, onları teslim alması için Muhammed b. Mesleme'yi görevlendirdi. Muhammed b. Mesleme onları bağlayıp bir tarafa topladı. Çocuklarla kadınlar başka tarafa götürüldüler. Hz. Peygamber onların başlarına da Abdullah b. Selam'ı bıraktı. Eşyaları ve kalelerinde bulunan silah, elbise ve sergiler toplatıldı. Bin beş yüz kılıç, üç yüz zırh, bin beş yüz kalkan tespit edildi. Çok sayıda deve ve koyun ele geçirildi. Tespit edilen eşyalar arasında içki ve içki küpleri de vardı. Ancak onlar imha edildi.⁸¹ Kurayza Yahudilerinin eski müttefiki olan Evs kabilesi onların bağışlanması için Resûlullah ile görüştü. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Yahudiler hakkında hüküm vermesi için Sa'd b. Muâz'ı görevlendirdi.⁸² Vâkıdî ve İbn Hişâm'ın rivayetlerine göre, Evs kabilesi Hz. Peygamber'e gelerek; *"Ey Allah'ın Resûlü! Onlar, bizim müttefikimizdir. Sen, daha önce Hazrec'in araya girmesiyle Kaynukâ' Yahudilerini bağışlamıştın"* deyince Allah Resûlü: *"Ey Evs Topluluğu! Onlar hakkında içinizden bir adamın hüküm vermesine razı olur musunuz?"* teklifine Evs: *"Evet"* karşılığını verince Sa'd b. Muâz hakem olarak görevlendirildi.⁸³

Sa'd b. Muâz, Hendek Savaşı'nda yaralandığı için mescidde tedavi altına alınmıştı ve onun tedavisiyle de Eslem kabilesinden Rûfeyde ilgileniyordu. O, hakem olarak tayin edilince kavminden bazıları onu bir eşeğe bindirerek Resûlullah'ın yanına getirdiler. Ancak Evsliler: *"Ey Ebû Amr! Senin mevâlin hakkında ihsanda bulun. Çünkü Resûlullah seni, onlar hakkında ihsanda bulunman için görevlendirdi."* Onlar konu hakkında Sa'd'ın üzerine fazla gidince Sa'd: *"Allah'a yemin olsun ki, Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasını dikkate almayacağım"* diyerek hiç kimsenin şefaatinin kabul etmeyeceğini bildirmiştir. Sa'd b. Muâz hakemlik yapacağı yere getirilince

⁷⁹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 2: 505-509; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3-4: 236-238; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2: 57; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, 2: 185.

⁸⁰ Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd, *Sünenü İbn Mâce* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), "Siyâm", 61; Nûrûddîn Ali b. Ahmed es-Semhûdî, *Vefâü'l-Vefâ bi Ahbâri Dâri'l-Mustafâ* (Kahire: Dâru't-Talâî', 2010), 2: 39-42.

⁸¹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 2: 509-510; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2: 57.

⁸² İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2: 57.

⁸³ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 2: 509-510; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3-4: 239.

Hz. Peygamber orada bulunanlara: “Efendinizin önünde kalkınız” diyerek Sa’d’a saygı göstermelerini istedi. Bunun üzerine Sa’d b. Muâz kendisinin vereceği hükme razı olacaklarına dair hem Evsliler’le Benî Kurayza’dan hem de Hz. Peygamber’den söz aldıktan sonra⁸⁴ veya sadece Resûlullah’a verilecek hükmün kendisine ait olup olmayacağını sordu. Allah Resûlü vereceği hükmün kendisine ait olacağını belirttiikten sonra Sa’d,

Savaşılan erkeklerin öldürülmesine

Mallarının Müslümanlar arasında taksim edilmesine

Kadınlarının ve çocuklarının esir edilmesine şeklinde Kurayzaoğulları hakkındaki hükmünü açıkladı.

Resûlullah, Sa’d b. Muâz’ın Yahudiler hakkında verdiği hükümden dolayı duyduğu memnuniyetini şöyle belirtti: “Onlar hakkında yedi kat sema üzerinden Allah’ın hükmüyle hükmettin.”⁸⁵ Kurayza Yahudilerinden altı yüz-yedi yüz,⁸⁶ yedi yüz- sekiz yüz⁸⁷ veya sekiz yüz-dokuz yüz arasında kişi idam edilmiştir.⁸⁸ Huyey b. Ahtab idam edilmek için getirildiğinde Resûlullah’a bakarak; “Vallahi sana düşman olduğum için hiç pişman değilim. Allah’a yardım etmeyene yardım edilmez” dedi ve halka dönerek; “Ey İnsanlar! Allah’ın emrine diyecek bir şey yoktur. Bu durum, Allah’ın İsrâילוğullarına yazdığı ağır bir kaderdir” dedikten sonra boynu vuruldu.⁸⁹ Hz. Peygamber safiy hakkı olarak Reyhâne bint Amr’ı kendisine seçti ve

⁸⁴ Casim Avcı, “Benî Kurayza”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/432.

⁸⁵ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 2: 510-512; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3-4: 239-240; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2: 57-58; Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülük*, 2: 100-101; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, 2: 186; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4: 125-126.

⁸⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3-4: 241; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2: 58; Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülük*, 2: 101; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, 2: 186; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4: 126.

⁸⁷ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, 2: 186.

⁸⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3-4: 241; Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülük*, 2: 101; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4: 126.

⁸⁹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, 2: 513-514; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 4: 241; Taberî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülük*, 2: 101.

ganimetler, humus ayrıldıktan sonra sahâbîler arasında paylaştırıldı.⁹⁰ Allah Resûlü, Reyhâne’ye evlenme teklifinde bulundu, ancak o, örtünmekten çekindiği için bunu kabul etmedi ve: “*Beni kendi mülkünde bu halimde bırak*” teklifine Hz. Peygamber onay verince o, kendi halinde kalmış ve daha sonra da İslâm’a girmiştir.⁹¹

Bazı oryantalistler, idamla neticelenen süreçte Kurayzaoğulları’nın ihanetlerini ve kendilerinin seçtiği hakemin verdiği kararı göz ardı ederek yapılan idamları “Hz. Muhammed’in vahşi bir katliamı” olarak takdim etmişlerdir.⁹² William Muir, siyasi gerekçesi ne olursa olsun, Kurayzaoğulları’yla ilgili idam kararının barbarca bir uygulama olduğunu iddia eder.⁹³ Gibbon, Kurayzaoğulları’nın cezalandırılma sebeplerinden ziyade, onlara verilen idam cezasıyla Müslümanların savaş sonrasında aldıkları ganimetleri ön plana çıkarmıştır.⁹⁴ Sprenger, Sa’d b. Muâz’ın verdiği kararı ise, “İmanın insanlığa üstün gelmesi” şeklinde değerlendirdikten sonra idam sonrası ortaya çıkan durumu ise, evrimci bir bakış açısıyla genç ve güçlü olanın yaşlı ve zayıf olanı ezmesi ve onun terekesiyle beslenmesi olarak görür.⁹⁵ Gustav Weil, Kurayzaoğulları hakkındaki hükmü açıklayan Sa’d b. Muâz’ın Hendek Savaşı’nda aldığı yaranın müsebbibi olarak Yahudileri gördüğü için muhataplarına merhametli davranmadığını, aslında söz konusu kararı Hz. Muhammed bildiği için onu seçmişti. Sonuç olarak Weil’e göre Hz. Muhammed, Kurayzaoğulları’nın öldürülmesini çok önceden kararlaştırmıştı. Sa’d, bu kararı uygulamak için seçilmiş bir enstrümandan ibaretti. Alınan karar ve ortaya çıkan so-

⁹⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 3-4: 244-245; İbn S’ad, *et-Tabakâtü’l-Kübrâ*, 2: 58; Mehmet Nadir Özdemir, *Hiz. Peygamber Döneminde Ganimet Uygulamaları* (Ankara: Otto Yayınları, 2016), 81-85.

⁹¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, 3-4: 245.

⁹² Nuh Arslantaş, *Hiz. Muhammed Döneminde Yahudiler* (İstanbul: Kuramer Yayınları, 2016), 226.

⁹³ Kister, “The Massacre of the Banu Qurayza: A Re-examination of a Tradition” *JSAI* 8 (1986), 63’ten naklen Arslantaş, 226-227.

⁹⁴ Muhammed b. Fâris Cemîl, *en-Nebiyyu ve Yehûdu’l-Medîne* (Riyad: Merkezü’l-Melik Faysal li’l-Buhus ve’l-Dirasati’l-İslâmiyye, 2002), 255.

⁹⁵ A. Sprenger, *Das Leben und die Lehre des Mohammed*, (2003), 220-226’dan naklen İbrahim Sarıçam-Mehmet Özdemir-Seyfettin Erşahin, *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hiz. Muhammed Tasavvuru* (Ankara: Nobel Yayınları, 2011), 272.

nuç “merhametsizce” idi.”⁹⁶ E. Sell, bu gibi olaylar Yahudilik ve Hıristiyanlık tarihinde eksik değildir. Ancak iyi Hıristiyanların bunları asla onaylamaz. Kurayzaoğulları ile 632 tarihinde Herakleios’un Yahudilere yaptığı baskıları karşılaştırır ve ikincisinin birincisi kadar bir olay olduğunu ve iyi Hıristiyanlarca her zaman takip edilmesi gereken bir örnek olarak kabul edilmediğini ifade eder.⁹⁷ Margoliouth, Hendek Savaşı, Hayber’e sürgüne gönderilen Nadiroğulları’nın propagandasıyla meydana gelmişti. Kurayzaoğulları’nı da sürececek olursa, taze bir propaganda gücünü serbest bırakmış olacaktı. Öte taraftan istilacılarla işbirliği yapan bir gücün Medine de kalmasına da müsaade edilmeyebilirdi. Bir başka ifadeyle onları sürmek tehlikeliydi, buna mukabil Medine’de kalmalarına müsaade etmek daha da tehlikeliydi. O zaman geriye tek alternatif kalmaktaydı. Etkisizleştirme. O, Kurayzaoğulları’nın zor durumda Hz. Peygamber’i sırtından vurdukları için başlarına gelen kaderi, “korkunç” olarak nitelemekle birlikte “şaşırtıcı” bulmaz.⁹⁸ Bernard Lewis, Hz. Peygamber’in, Benû Kaynukâ’ ve Benû Nadîr’e İslâm’a girme ya da sürgün ettiğini, onların sürgünü kabul ettiklerini, ancak Kurayzaoğulları’na Müslüman olmayı ya da öldürmeyi teklif ettiğini, onların da öldürülmeyi kabul ettiğini belirtmektedir.⁹⁹ O, bu görüşüyle Resûlullah’ın, önceki iki Yahudi kabilesine gösterdiği merhameti, Kurayzaoğulları’na göstermediği eleştirisinde bulunmuştur.

W. N. Arafat, Benû Kurayza Yahudilerinden 600-900 arsında kişinin idam edilmesini, Kur’ân’ın; “Allah, kitap ehlinden olup müşriklere yardım edenleri kalelerinden indirdi ve kalplerine büyük bir korku saldı. Siz onların bir

⁹⁶ Gustav Weil, *Mohammed der Prophet*, Sein Leben und seine Lehre, Stuttgart (1843), 167-171’den naklen Sarıçam-Özdemir-Erşahin, *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*, 271.

⁹⁷ E. Sell, *The Life of Muhammed*, London (1913), 160-174’ten naklen Sarıçam-Özdemir-Erşahin, *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*, 274.

⁹⁸ D.S. Margoliouth, *Mohammed and Rise of Islam*, New York-London (1905), 333-334’ten naklen Sarıçam-Özdemir-Erşahin, *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*, 275.

⁹⁹ Bernard Lewis, *İslâm Dünyasında Yahudiler*, çev. Bahadır Sina Şeker (Ankara: İmge Yayınları, 1996), 20.

kısmını öldürüyor, bir kısmını da esir ediyordunuz.”¹⁰⁰ ve; “Hiçbir günahkâr, başka bir günahkârın yükünü yüklenmez.”¹⁰¹ âyetlerini delil getirerek bu kadar insanın idam edilemeyeceğini, böyle bir abartının daha sonraki dönemlerde oluşturulduğunu iddia etmektedir. Ayrıca o, bu olayda idam edilenlerin Benû Kurayza Yahudilerini harekete geçiren liderler olabileceğini belirtmektedir.¹⁰² Tarihî olaylarda o esnada kayıtlar tutulmadığı için belirtilen sayılar konusunda abartı olabilir. Hatta daha sonraki dönemlerde kaleme alınan eserlerde bile abartı görmek mümkündür. Bu sebeple verilen sayıları ihtiyatla karşılanması, ilmî ve akademik yaklaşımın göstergesidir. Kanaatimce Benû Kurayza Yahudilerinden idam edilenlerin en önemli özelliği; halkı kışkırtarak isyana teşvik etmeleri ve ihanet içerisinde olmalarıdır. Zaten masum sivil halkın idam edilmesi, İslâm'ın kesin ilke ve prensiplerine, insanların temel hak ve özgürlüklerine aykırıdır.

Montgomery Watt, daha sonraki dönemlerde pek çok Yahudinin İslâm toplumlarında rahatça yaşamasından hareketle Kurayzaoğulları'na uygulanan cezanın bir istisna olduğunu belirterek düşmanca faaliyet içerisine girmedikleri müddetçe Yahudilerin Medine'de serbestçe yaşamalarına müdahale edilmediğini belirtir.¹⁰³ Ayrıca Watt, bu olayda Müslümanların zihnini meşgul eden en önemli hususun, sadakat olduğunu ve vefalı davranmayan Kurayzaoğulları'nın ise Müslümanlara yaşattığı aldatılmışlığın cezasını gördüğünü söyler ve bu cezanın da o günkü orfe uygun olduğunu belirtir.¹⁰⁴ V. Vacca, Hz. Peygamber'in Kurayzaoğullarıyla yaptığı antlaşmaya şüpheyle baksa da, Kurayzaoğulları'nın sürülen diğer Yahudi kabileler gibi baştan beri Müslümanlarla ilişkilerini düşmanlık üzerine oturttuğunu, hendek Savaşı sırasında Kureyş ile girdiği

¹⁰⁰ el-Ahzâb 33/26.

¹⁰¹ el-Fâtır 17/15.

¹⁰² W. N. Arafat, “Medine Yahudileri ve Benî Kureyza Hikayesi Üzerine Yeni Bakışlar”, çev. Şaban Öz, *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 17/2 (2004), 139-144.

¹⁰³ W. Montgomery Watt, *Hazreti Muhammed Peygamber ve Devlet Adamı*, çev. Erdem Türközü (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015), 198-199.

¹⁰⁴ W. Montgomery Watt, Hz. Muhammed Medine'de, çev. Süleyman Kalkan (İstanbul: Kuramer Yayınları, 2016), 254-256, 258; Watt, *Hazreti Muhammed Peygamber ve Devlet Adamı*, 197;

ittifakın başarısızlığa uğraması üzerine de cezalandırıldıklarını belirtir.¹⁰⁵ Hamidullah, Vensinck adlı batılı müsteşriğin bu konuda şu görüşlerine yer vermektedir: “Hangisi olursa olsun medenî milletlerin bile, Kurayzaoğullarına tesliminden sonra verilen cezanın aynısını verebileceklerini pek güzel beyan ve ifade etmektedir. Resûlullah daha önce Nadîroğulları Yahudilerine af ve hoşgörü ile davranmış, fakat onlar buna müthiş Hendek kuşatmasını organize etmekle karşılık vermişlerdi; aynı af ve hoşgörüyü şimdi Kurayzaoğullarına göstermek doğrusu büyük tehlikelere katlanmak demek olacaktı.”¹⁰⁶ Şayet Kurayzaoğulları, kayıtsız şartsız teslim teklifini kabul etmiş olsaydı, Resûlullah’ın onları Medine’den uzaklaştırmakla iktifa edeceğini düşünmemize imkân vardır; zira Nadîroğulları Yahudileri, bizzat onun hayatına kasıtlı bir suikast tertipleme suçu işledikleri halde onlara böyle bir muamele göstermişti.¹⁰⁷

74

OMÜİFD

Sa’d b. Muâz’ın, Yahudiler hakkında verdiği hüküm konusunda önemli olan nokta ise, onun Kur’ân’a göre değil, Tevrat’a göre hüküm vermesidir. Tevrat’taki ilgili hüküm şöyledir: “Bir kente saldırmadan önce, kent halkına barış önerin. Barış önerinizi benimser, kapılarını size açarlarsa, kentte yaşayanların tümü sizin için angaryasına çalışacak, size hizmet edecekler. Ama barış önerinizi reddeder, sizinle savaşmak isterlerse, kenti kuşatın. Tanrı’nız RAB kenti elinize teslim edince, orada yaşayan bütün erkekleri kılıçtan geçirin. Kadınları, çocukları, hayvanları ve kentteki her şeyi yağmalayabilirsiniz. Tanrı’nız RAB’bin size verdiği düşman malını kullanabilirsiniz. Yakınıntzdaki uluslara ait olmayan sizden çok uzak kentlerin tümüne böyle davranacaksınız.”¹⁰⁸ Sa’d b. Muâz’ın verdiği bu hüküm, onun Yahudi şeriatına aşina olduğunu göstermektedir.¹⁰⁹ Kurayzaoğulları’na uygulanan hüküm, Tev-

¹⁰⁵ V. Vacca, “Kurayza”, *İslâm Ansiklopedisi* (Eskişehir: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997), 6: 112-113.

¹⁰⁶ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1: 587.

¹⁰⁷ Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, 1: 587.

¹⁰⁸ *Kitâb-ı Mukaddes* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2003), Tesniye 20/10-15.

¹⁰⁹ Güngör Aksu, “Benî Kurayza Yahudilerinin Cezalandırılması”, *Siyer Araştırmalar Dergisi* 6 (Temmuz-Aralık 2019), 93.

rat'ın hükmüdür. Bir kavme kendi mukaddes kitaplarının hükmünü uygulamak, zulüm değil, adalettir.¹¹⁰

Kurayzaoğulları savaşına Kur'ân'da şöyle temas edilmektedir: “Allah, kitap ehlinden olup müşriklere yardım edenleri kalelerinden indirdi ve kalplerine büyük bir korku saldı. Siz onların bir kısmını öldürüyor, bir kısmını da esir ediyordunuz. Allah, sizi onların topraklarına, yurtlarına, mallarına ve henüz ayak basmadığınız topraklara varis kıldı. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir.”¹¹¹

Kurayzaoğulları Yahudilerinin affedilmesi, onlara yumuşaklık gösterilmesi büyük tehlikeler doğurabilirdi. Bu, onların güç ve kuvvetlerini arttıracaktı. Diğer İslâm düşmanlarıyla yeni ihanet ve komplolar kurmalarına fırsat verecekti. Böyle bir durumda İslâm devletinin hâkimiyetinin yerleşmesini önleyecekti. Daha önceki Yahudi topluluklarına uygulanan yumuşaklık politikası olumlu sonuç vermemiş, Yahudiler, yapılan iyiliğe fesat ve ihanet komploları ile cevap vermişlerdi. Bu sebeple Kurayzaoğullarına gereken ceza verilmiştir.¹¹²

Tabbâra, İsrâel Velfenson'un Kurayzaoğullarının suçlarının büyüklüğü konusundaki şu yorumunu nakletmektedir: “Medine'den sürgün edilen Yahudilerin kendi topraklarına dönmek için uğraşmaları kınanacak bir durum değildir. Ancak Yahudilerin ayıplandıkları husus, bir grup Yahudi ile Kureyş müşrikleri arasında vuku bulan konuşma ve antlaşmalardır. Yahudilerin böyle çirkin bir hata işlememeleri gerekirdi. Kurayzaoğulları Yahudileri puta tapanlarla birlikte savaşmışlar ve Tevrat'ın putperestlere karşı çıkmayı tavsiye eden, onlara düşmanca davranmayı emreden hükümlerine muhalif hareket etmişlerdir.”¹¹³

Kurayzaoğulları daha önce de Nadîroğulları kuşatması esnasında Müslümanları arkadan vurmak üzere hazırlığa girişmiş, Hz. Peygamber

¹¹⁰ Süleyman Ateş, *Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1990), 7: 152.

¹¹¹ el-Ahzâb 33/26-27.

¹¹² Atçeken, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*, 136.

¹¹³ Afif Abdülfettah Tabbâra, *el-Yehûd fi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru'l-İlim li'l-Melâ'îyn, 1966), 73-74; Atçeken, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*, 135.

bu nedenle Nadîroğulları kuşatmasını kaldırıp Kurayzaoğulları üzerine yürümek zorunda kalmıştı. Sonunda Kurayzaoğulları barış teklif etmiş, Nadîroğullarına yardım etmemek şartıyla barış teklifleri kabul edilmişti. Bu defa Hendek kuşatmasında savaş suçu işlemeleri, kendilerine savaş ilan etmek için yeterli bir sebepti. Çünkü güvenilirliklerini tamamen kaybetmişlerdi.¹¹⁴ Rodinson da Kurayzaoğulları Yahudileri hakkında şöyle bir değerlendirmede bulunmaktadır: “Kurayza'nın Medine'de kalması süreklili bir tehlike arz ediyordu. Medine'den gitmelerine izin vermekse, Hayber'deki İslâm karşıtı entrika yuvasını güçlendirmekten başka bir işe yaramayacaktı.”¹¹⁵ Marshall G.S. Hodgson da Kurayzaoğulları'nın idam edilmesinin eski Arap geleneğinde olduğunu şöyle belirtmektedir: “Kurayza Yahudileri kuşatmanın başında tarafsız kalmışlar; fakat daha sonra müşriklerle görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Medine'den sürgün edilen Yahudilerin, güçlü bir müşrik ordusu koalisyonun oluşumunda etkin olarak Medine'nin kuşatılmasını göz önünde bulunduran Hz. Muhammed, Kurayzaoğulları sürgün edilen diğer Yahudi kabileleri gibi sürgün edilmesine izin vermemiştir. Aksine şartsız teslim olmalarını istemiştir. Daha önceki halklarda olduğu gibi Arap geleneğinde de düşman esir edildiğinde kadın ve çocukları esir edilir, yetişkin erkekler güvenilir olmamalarından dolayı öldürülür veya fidye almak için bir müddet tutulurdu. Hz. Muhammed, müşrik kuşatmasını göz önünden bulundurarak ne fidye ne de sürgün edilmelerine izin vermemiş, idam edilmelerini emretmiştir.”¹¹⁶ Onun, daha önce Medine'den sürgün edilen Yahudilerin Medine üzerine gelen ordunun oluşumunda etkin rol oynadıkları ve Kurayza'ya verilen cezanın ilk olmayıp, birçok eski milletlerde ve Arap geleneklerinde mevcut olduğunu ifade etmesi dikkat çekicidir.¹¹⁷

Kurayzaoğulları'nın cezalandırılmasından sonra Medine'de Yahudilerin varlığı tamamen sonlandırılmamıştır. Çünkü Hayber'in fethi için

¹¹⁴ Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, 227.

¹¹⁵ Maxime Rodinson, Hz. Muhammed, çev. Atilla Tokatlı (İstanbul: Hür Yayınları, 1980), 165.

¹¹⁶ Marshall G.S. Hodgson, İslâm'ın Serüveni, çev. İzzet Akyol vd (İstanbul: İz Yayıncılık, 1993), 1: 131.

¹¹⁷ İsmail Hakkı Atçeken, “Bazı Oryantalistlere Göre Asr-ı Saâdet'te Yahudiler”, İSTEM 4 (2004), 121.

Müslümanların hazırlığında Yahudilerin rahatsızlık duyması, on Yahudinin orduda bulunması, savaşın sonunda ganimetlerden hisse ayrılmıştır.¹¹⁸ Bu örnekler idam edilme olaylarının aktarıldığı kadar olmadığını göstermektedir. Muhtemelen ergenlik çağına ulaşmış savaşanlar cezalandırılmış olmalıdır.¹¹⁹ Hz. Peygamber savaş sonucunda bazı ihtiyar esirleri Hz. Osman’a sattığı, onun da parası olan esirleri serbest bıraktığı, Abdurrahman b. Avf’ın da gençleri satın alıp sattığı rivayet edilmiştir.¹²⁰ Bazı erkekler savaşa katıldığı halde affedilmiştir.¹²¹ Allah Resûlü, bazı kadın esirleri Medine’de oturan Ebû Şuhm isimli Yahudiye satmıştır.¹²² Bazı Yahudiler de İslâm’a girince serbest bırakılmıştır.¹²³ Benû Kurayza’dan elde edilen arazi ve mülkün paylaşımı, Müslümanların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmasına, askerî yönden güçlenmesine ve daha sonraki fetih hareketlerinin de ivme kazanmasına yardım etti.¹²⁴

Benû Kurayza Yahudilerinin en ağır bir şekilde cezalandırılması, Hz. Muhammed’in rahmet, merhamet ve şefkat peygamberi olmasıyla çeliştiği iddia edilebilirse de, bu yaklaşım doğru değildir. Çünkü Resûlullah evveli emirde devletini, vatanını ve milletini her türlü tehlikeye karşı koruyan bir devlet başkanıydı. Allah Resûlü’nün liderliğindeki Müslümanlar kendilerini yok etmek amacıyla vatanlarını işgal eden üç katı büyüklükteki orduyla mücadele ederken iç hukukun getirdiği antlaşmaya muhalif hareket eden Yahudilerin ihaneti karşısında Medine sakinlerinin âdeta gözleri yuvalarından fırlamış, yürekleri ağızlarına gelmiş, yaşamla ölüm arasında gelip gitmişlerdi. Hatta Yahudilerin desteğini alan müşrikler başarılı olsaydı, Medine’de taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakılmazdı. Bu sebeple Yahudilerin bu ihanetinin karşılıksız bırakıl-

¹¹⁸ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzi*, 2: 634, 684.

¹¹⁹ Mehmet Azimli, “Benu Kureyza Kuşatması ve Sonucu Hakkında Bazı Düşünceler”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (Diyarbakır 2008),

¹²⁰ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzi*, 2: 523.

¹²¹ İbn Hişâm, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, 3-4: 238-244.

¹²² Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzi*, 2: 524.

¹²³ Taberî, *Târîhu'l-Ümm ve'l-Mülûk*, II, 103.

¹²⁴ M.J. Kister, “The Massacre of the Benû Qurayza”, *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 7 (Jerusalem 1986), 96.

maması, adaletin bir gereğidir. Ayrıca günümüz dünyasında bu ve buna benzer olayların meydana gelmesi durumunda karşı tarafa aynı eylemin uygulanacağı muhakkaktır.

Kurayzaoğulları savaşının sonuçlarını şu şekilde değerlendirebiliriz:

Resûlullah, Kaynukaoğulları ve Nadîroğulları'na gösterdiği af ve hoşgörüyü, Kurayzaoğullarına göstermemiştir. Çünkü onlar Müslümanlara savaşın tam ortasında ihanet ederek çok zor anlar yaşatmışlardır. İki ateş arasında kalan Müslümanlar yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bundan dolayı Kurayzaoğullarına en ağır ceza verilmiştir. Onlar antlaşmaya bağlı kalmak suretiyle fitne, fesat çıkarmayıp, düşmanla iş birliği yaparak iç huzuru ve güvenliği tehdit etmeselerdi, bu felaket başlarına gelmezdi. Böylece Hz. Peygamber Medine'yi büyük bir tehlikeden kurtarmış, güven ve huzuru

78 pekiştirmiştir. Kurayza Yahudilerine en ağır ceza verilmek suretiyle içteki

OMÜİFD

ve dıştaki düşmanlara gözdağı verilmiş oldu. Allah Resûlü'nün, Benû Kurayza'yı bu şekilde cezalandırmasıyla Müslüman olmayan kabileler üzerindeki saygınlığı arttığı gibi, onlardan İslâm devletine ve davetine gelmesi muhtemel olumsuz davranışların önüne geçilmiş oldu. Böyle bir cezalandırma, münafıkların ve sinsi düşmanların gücünü kırdığı gibi, Medine dışındaki Arap kabileleri Müslümanların gücünü ve otoritesini yakından hissetmelerine sebep olmuştur. Ayrıca Hz. Peygamber'in, Kurayza Yahudilerini, Kaynukaoğulları ve Nadîroğulları gibi sürgün etmeyip en ağır şekilde cezalandırması, İslâm aleyhinde olası bir Yahudi ittifakını engellemeye yöneliktir. Medine'de İslâm Devleti'ne kin ve nefret besleyen Yahudi kabileleri kalmadığından gerek Hayber'in fethine, gerekse de Mekke'nin fethine gidilirken Medine'ye yönelik herhangi bir saldırıdan endişe duyulmamıştır. Bu gazvede önemli olan nokta ise, Benû Kurayza ile ilgili kararın Sa'd b. Muâz tarafından Kur'ân-ı Kerîm'e göre değil, Tevrat'a göre verilmesidir.

Sonuç

Hz. Peygamber Medine’ye geldiğinde yaklaşık olarak nüfusun yarısını oluşturan Yahudiler dağınık halde yaşamaktaydılar. Bir toprak üzerinde yaşayanların birlik, beraberlik ve dayanışma ruhu içerisinde yaşayabilmeleri için tarafların kanun etrafında toplanmaları gerekmektedir. Bu sebeple Medine’de dağınık halde yaşayan farklı grupları bir araya getirmek ve onların ödev ve sorumluluklarını tespit edebilmek için Resûlullah hicretten hemen sonra Enes b. Malik’in evinde ortak bir metin hazırlanmış ve bu metne daha sonra da Yahudiler dâhil edilmiştir. Tarihe Medine Sözleşmesi olarak geçen bu anayasaya göre Medine herkesin yaşadığı ortak bir vatan kabul edilmiş ve bu vatanın iç ve dış tehdit ve tehlikelere karşı konulması için birlikte hareket edilmesi karara bağlanmıştır. Medine’de yaşayan üç büyük Yahudi kabileleri olan Benû Kaynukâ’, Benû Nadîr ve Benû Kurayza Yahudileri de bu antlaşmayı kabul etmişlerdir. Böylece onlar da Medine toplumunun bir parçası olmuşlardır. Ancak Bedir Savaşı’ndan sonra Benû Kaynukâ’ Yahudileri Medine Sözleşmesine aykırı hareket ederek şehirde fitne ve fesat çıkarmaya, toplumun huzurunu bozmaya çalışınca, Hz. Peygamber devlet başkanı sıfatıyla toplumun huzurunu sağlamak için onları şehirden sürgün etmiştir. Uhud Savaşı yenilgisinden sonra Müslümanların zaafından yaralanmak isteyen Benû Nadîr Yahudileri Allah Resûlü’ne suikast tertiplemek suretiyle antlaşmayı ihlal ettikleri için sürgün edilmişlerdir. Hendek Savaşı esnasında Müslümanları yok etmek için Medine’yi muhasara altına alan müşriklerle işbirliği yaparak antlaşmayı bozan ve Müslümanları iki ateş arasında bırakarak zor anlar yaşamasına sebep olan Benû Kurayza Yahudileri en ağır bir şekilde cezalandırılmış, elebaşları idam edilmiş, kadın ve çocuklar esir alınmış ve malları da ganimet olarak dağıtılmıştır. Böylece devletin varlığını, Medine toplumunun huzur ve refahını tehdit edip tehlikeye atan unsurlar temizlenmiştir.

Benû Kaynukâ’ ve Benû Nadîr Yahudilerinin sürgün edilmesi, Benû Kurayza Yahudilerinin ise en ağır bir şekilde cezalandırılmaları yaptıkları ihanetin boyutlarına göredir. Hz. Peygamber onlara din ve vicdan özgür-

lüğü tanımış, canlarını ve mallarını teminat altına almıştır. Buna rağmen onlar ihanet etmekten geri durmamışlardır. Eğer onlar Medine Sözleşmesine bağlı kalsalardı, hiçbirinin başına böyle durumlar gelmezdi. Çünkü Resûlullah, onlar antlaşmaya uygun hareket ettikleri müddetçe onların aleyhine herhangi bir eylemde bulunmamıştır. Allah Resûlü Medine'ye geldiğinde Yahudileri ortadan kaldırma gibi bir duygu içerisinde değildir. O, onları bir vatandaş gibi kabul etmiş, karşılıklı olarak hak ve ödevlerini ortaya koymuştur. Bu durumda Hz. Peygamber'in onlara karşı tavrının değişmesinde, onların ortaya koyduğu olumsuz eylemler belirleyici olmuştur. Yani Yahudiler başlangıçta maddî ve manevî hiçbir baskıya maruz bırakılmamışlardır. Yaşadıkları toplumun birer üyesi oldukları için temel hak ve özgürlüklere sahiptiler. Ancak onların olumsuz hareketleri, diğerlerinin temel hak ve hürriyetlerini sınırlamaya başlayınca yönetimin kendilerine karşı tavrı değişmiştir. Bu sebeple onların toplumdaki varlığı tehdit unsuru haline gelmiştir. Hz. Peygamber'in onlara karşı sergilediği hareket tarzının merkezinde din değil, onların olumsuz davranışları olmuştur. Burada önemli olan husus, Hz. Peygamber'in dini bir lider gibi değil, devletini, vatanını, milletini her türlü tehlikeye karşı korumaya çalışan bir devlet başkanı gibi hareket etmesidir. Modern dünyada da buna benzer olaylar meydana geldiğinde, devletin göstereceği refleks bundan farklı olmayacaktır.

80

OMÜİFD

Kaynakça

- Aksu, Güngör. "Benî Kurayza Yahudilerinin Cezalandırılması", *Siyer Araştırmalar Dergisi* 6 (Temmuz-Aralık 2019), 79-98.
- Algül, Hüseyin. *İslâm Tarihi*. İstanbul: Gonca Yayınevi, 191986.
- Apak, Adem. *Anahatlarıyla İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2012.
- Arafat, W. N. "Medine Yahudileri ve Benî Kureyza Hikayesi Üzerine Yeni Bakışlar". çev. Şaban Öz. *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 17/2 (2004), 139-144.
- Arslantaş, Nuh. *Hz. Muhammed Döneminde Yahudiler*. İstanbul: Kuramer Yayınları, 2016.
- Atçeken, İsmail Hakkı. "Bazı Oryantalistlere Göre Asr-ı Saâdet'te Yahudiler", *İSTEM* 4 (2004), 105-128.
- Atçeken, İsmail Hakkı. *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*. İstanbul: Marifet Yayınları, 1996.

- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1990.
- Avcı, Casim. "Benî Kaynukâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 25/88. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Avcı, Casim. "Benî Kurayza", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 26/431-432. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Azimli, Mehmet. "Benü Kureyza Kuşatması ve Sonucu Hakkında Bazı Düşünceler", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (Diyarbakır 2008), 23-32.
- Azimli, Mehmet. "Siyer Yazıcılığının Problemlerine Bir Örnek-Benü Kaynuka Savaşının Sebebi", *İslâmî İlimler Dergisi* 2 (Güz-2008), 175-178.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir. *Ensâbü'l-Eşrâf*. Beyrut. Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2011.
- Berki, Ali Hikmet - Keskioglu, Osman. *H. Muhammed ve Hayatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1991.
- Brockelmann, Carl. *İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi*, çev. Neşet Çağatay. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1964.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl. *Sahîhu Buhârî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Cemîl, Muhammed b. Fâris. *en-Nebiyu ve Yehûdu'l-Medîne*. Riyad: Merkezü'l-Melik Faysal li'l-Buhus ve'd-Dirasati'l-İslâmiyye, 2002.
- Cevâd Ali. *el-Mufassal fi Târîhi'l-Arab Kable'l-İslâm*. Beyrut: Câmîatiü Bağdât, 1993.
- Çağatay, Neşet Çağatay. *İslâm'dan Öncesi Arap Tarihi Câhiliye Çağı*. Ankara: Mars T. ve S.A.Ş. Matbaası, 1957.
- Diyârbekrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasan. *Târîhu'l-Hamîs fi Ahvâli Enfesi Nefis*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2009.
- Ebû Dâvud Ebû Dâvud Süleymân b. Eş'as, *Sünenü Ebî Dâvud*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Halebî, Ebü'l-Ferec Nûruddîn Ali b. İbrahim b. Ahmed. *İnsânü'l-Uyûn fi Sireti Emîni'l-Me'mûn*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2013.
- Hamidullah, Muhammed. "Hicretten Sonra Medine'de Hz. Peygamber'in Davranışlarındaki Hoşgörü". çev. Mustafa Aşkar. *Diyanet İlmî Dergi* 31/1 (1995), 3-11.
- Hamidullah, Muhammed. *el-Vesâiku's-Siyâsiyye*. çev. Vecdi Akyüz. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1997.
- Hamidullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. İstanbul: İrfan Yayıncılık ve Ticaret, 1993.
- Hamidullah, Muhammed. *İslâm'da Devlet İdaresi*. çev. Ali Kuşçu. İstanbul: Nur Yayınları, 1963.
- Heykel, Muhammed Hüseyin. *Hayâtü Muhammed*. Kahire: Dâru'l-Meârif, 2009.

- Hodgson, Marshall G.S. *İslâm'ın Serüveni*, çev. İzzet Akyol vd. İstanbul: İz Yayıncılık, 1993.
- Isawi, Ahmed Hussein. *Arapça Kaynaklara Göre Hz. Muhammed Döneminde Medine Yahudileri*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye b. Amr. *Kitâbü'l-Muhabber Muhaber*. Lübnan: Dâru'n-Nevâdir, 2013.
- İbn Hişâm, Abdülmelik. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. Kahire: Dâru İbn Kesîr, y.y.
- İbn Kayyim el-Cevziyye. *Zâdü'l-Meâd fî Hedyi Hayri'l-Ibâd*, çev. Muzaffer Can. İstanbul: Cantaş Yayınları, 1990.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmâîl. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1994.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmâîl. *Muhtasarı Tefsîru İbn Kesîr*. Mekke: el-Mektebetü'l-Mahmûdiyye, y.y.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd. *Sünenü İbn Mâce*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- İbn Sa'd, Muhammed. *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1990.
- İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ebü'l-Hasen Ali b. Ebü'l-Keram Muhammed b. Muhammed. *el-Kâmil fi't-Târih*. Beyrut: Dâru Sâdır, 1979.
- İbn Seyyidinnâs, Ebü'l-Feth Muhammed b. Muhammed b. Seyyidinnâs el-Ya'mûrî. *Uyûnü'l-Eser fî Funûni'l-Meğâzi ve's-Şemâili ve's-Siyer*. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, y.y.
- Kister, M.J. "The Massacre of the Benû Qurayza". *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 7 (Jerusalem 1986), 61-96.
- Kitâb-ı Mukaddes*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2. Basım, 2003.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed. *el-Câmî li Ahkâmi'l-Kur'ân*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2010.
- Lecker, Michael. "Did Muhammad Conclude Treaties with the Jewish Tribes Nadîr, Qurayza and Qaunuqa?". *Israel Oriental Studies* 17 (1997), 29-36.
- Lecker, Michael. "Muhammad at Medîna: a geographical approach". *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 6 (1985), 29-62.
- Lewis, Bernard. *İslâm Dünyasında Yahudiler*, çev. Bahadır Sina Şeker. Ankara: İmge Yayınları, 1996.
- Lings, Martin. *Hz. Muhammed'in Hayatı*, çev. Nazife Şişman. İstanbul: İz Yayıncılık, 1993.
- Mahmudov, Elşad. *Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2010.
- Mevdûdî, Ebü'l-Al'â. *Tefhîmü'l-Kur'ân*, çev. Komisyon. İstanbul: İnsan Yayınları, 1991.
- Ömerî, Ekrem Ziya. *Medine Toplumunu*. çev. Nureddin Yıldız. İstanbul: Risale Yayınları, 1988.

- Özdemir, Mehmet Nadir. *Hiz. Peygamber Döneminde Ganimet Uygulamaları*. Ankara: Otto Yayınları, 2016.
- Özkuyumcu, Nadir. "Benî Nadîr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/275.
- Rızâ, Muhammed. *Muhammed*. Beyrut: Dâru'l-Kalem, y.y.
- Rodinson, Maxime. *Hiz. Muhammed*, çev. Atilla Tokatlı. İstanbul: Hür Yayınları, 1980.
- Sarıçam, İbrahim – Özdemir, Mehmet – Erşahin, Seyfettin Erşahin. *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hiz. Muhammed Tasavvuru*. Ankara: Nobel Yayınları, 2011.
- Sarıçam, İbrahim. *Hiz. Muhammed ve Evrensel Mesajı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007).
- Semhûdî, Nûruddîn Ali b. Ahmed. *Vefâü'l-Vefâ bi Ahbâri Dâri'l-Mustafâ*. Kahire: Dâru't-Talâi', 2010.
- Suyûtî, Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekir. *ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2010.
- Tabbâra, Afif Abdülfettah. *el-Yehûd fi'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâru'l-İlim li'l-Melâyin, 11. Basım, 1966.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2010.
- Vacca, V. "Kurayza", *İslâm Ansiklopedisi* 6/112-113. Eskişehir: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997.
- Vâkidî, Muhammed b. Ömer. *Kitâbü'l-Meğâzî*. Beyrut: Âlemü'l-Kütüp, y.y.
- W. Montgomery Watt, *Hazreti Muhammed Peygamber ve Devlet Adamı*, çev. Erdem Türközü (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015), 198-199.
- Watt, W. Montgomery *Hiz. Muhammed Medine'de*, çev. Süleyman Kalkan. İstanbul: Kuramer Yayınları, 2016.
- Welhausen, Julius. *Arap Devleti ve Sükûtu*. çev. Fikret Işıltan. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1963.
- Wensinck, A.J. "Kaynukâ", *İslâm Ansiklopedisi* 6/467. Eskişehir: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997.
- Yaman, Ahmet. *İslâm Devletler Hukukunda Savaş*. İstanbul: Beyan Yayınları, 1998.
- Yılmaz, Bedriye. *Medine Yahudileriyle İlişkilerin Erken Dönem Kur'ân Tefsirine Etkisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.

